Osman Yüksel Serdengeçti

AYASOFYA DAVASI

Ayasofya'nın Hakiki ve Hukukî Durumu

derin tarih
Kültür Yayınları

OSMAN YÜKSEL SERDENGEÇTİ (1917-1983)

Antalya'nın Akseki ilçesinde doğdu. İlkokulu Akseki'de, ortaokulu yatılı olarak Antalya'da okudu. Ankara'da Atatürk Lisesi'ni bitirdi. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde 2. sınıf öğrencisiyken 3 Mayıs 1944'te meydana gelen olaylara karıştığı için öğrenimi yarıda kaldı. Nihal Atsız ve Alpaslan Türkeş'le birlikte bir süre tutuklu kaldı. Serbest bırakılınca öğrenimine devam etmek istedi ancak izin verilmedi. Pek çok sayısı toplatılan dergideki yazıları nedeniyle hakkında çok sayıda dava açıldı ve sık sık tutuklanıp serbest bırakıldı. Kendisine "Serdengeçti" unvanını kazandıran dergi 33 sayı çıkabilmiştir. Ayrıca 1952 yılında *Bağrı Yanık* adlı mizah gazetesini çıkardı. Adalet Partisi listesinden Antalya milletvekili seçildi (1965). Protesto için meclise kravatsız giren ilk milletvekili olarak ün kazandı. AP'den ihraç edildi. Son olarak *Yeni İstanbul* gazetesinde günlük yazılar yazdı. 10 Kasım 1983'de İstanbul'da vefat etti.

Bazı eserleri: *Mabetsiz Şehir, Bir Nesli Nasıl Mahvettiler, Bu Millet Neden Ağlar, Mevlana ve Mehmet Akif, Kara Kitap.*

Derin Tarih Kültür Yayınları - 9
Derin Tarih Dergisi'nin 21. sayısının hediyesidir.
Aralık 2013

Ayasofya Davası
Osman Yüksel Serdengeçti

İletişim
Yenidoğan Mah. Kızılay Sok. No: 39
Bayrampaşa - İstanbul
0212 612 29 30
www.derintarih.com
iletisim@derintarih.com

Baskı
Star Medya Yayıncılık A.Ş. Baskı Tesisleri

Sunuş

Ayasofya'nın ibadete kapatılması ve müze yapılması Cumhuriyet tarihimizin "görünmeyen inkılapları"ndan biridir. Bir devlet kendi eliyle (ne kadar 'kendi eli', ayrı mesele) çoğunluğun dininin yaşandığı bir ibadethaneyi kapatıyor ve müze yaparak laikleştiriyordu.

Bunun benzerlerini yeryüzünde, hele ki "medenî" Avrupa'da bulmamız mümkün değildir. Mesela İspanya devleti, halen bir Katolik katedrali yapılmış olan Kurtuba Camii'ni "insanlığa hizmet için" ibadete kapatsın ve laik bir kurum olarak müze yapsın. Papa başta olmak üzere Katolik dünyasının nasıl öfkeyle ayağa kalktığını iyi kötü tasavvur edebilirsiniz.

Öyleyse bize ne oldu da, kendi elimizle kendi camimizi kapatıp müze yapabildik?

Bunun kendi irademizle yapıldığını söyleyenlere acaba Avrupa sathında şu kadar kilise varken (Stalin'in Sovyetler'ini saymıyorum, zira İkinci Dünya Savaşı'na kadar katedralleri ateizm müzesi bile yaptığını biliyoruz) hangisi bunlardan birini laikleştirdi ve müze yaptı. Sen Piyer mi, Köln Katedrali mi? Onlar bunu yapmadıysa peki bizim aklımıza nereden geldi bu parlak fikir?

İşte bu gibi yakıcı düşünceler rahmetli Osman Yüksel Serdengeçti'ye 1947'den itibaren çıkardığı *Serdengeçti* dergisinde âteşîn bir yazı kaleme alma ilhamını verir. Yazının başlığı gayet sadedir: "Ayasofya." Ancak derginin derbeder sayfalarında kalmaz o yazının ateşten satırları, onu mahkeme koridorlarına

fırlatır ve "Ayasofya" mahkemelik olur.

Girer duruşmalara, ifade verir, dinler ve muhteşem bir savunma yapar nüktedanlık ve hazır cevaplığıyla ünlü Osman Yüksel. Ve sonuçta beraat eder. Eder ama muhteşem savunması arşivlerde kalır ve onu iddianameyle birlikte avukatı Emin Akyüz elinizdeki küçük kitapta toplayıp gelecek nesillerin önüne bir fener olarak bırakır. Mütevazı görüntüsüne aldanmayın onun, içinden yanardağlar kaynamaktadır zira.

Mesela şu sözlerdeki belagata kulak verin:

"Savcılık bu davayı yanlış yere getirmiş. Dosyayı Yunanistan'a gönderseydi daha iyi etmiş olurdu. (...) Sanki karşımda, iddia makamında Müslüman bir Türkü değil, Athenagoras'ın mümessilini görüyorum! Ürperiyorum! Ürperiyorum!"

Yahut şunlara:

"Biz yapılan her değişikliği alkışlamak, her olanı, her söyleneni kabul etmek mecburiyetinde değiliz! Acı duymak hakkımız da mı yok?"

Birazdan okumaya başlayacağınız kitapçık son günlerde yeniden gündeme gelen Ayasofya meselesi hakkında doğru bir tavır geliştirmek adına değerli bir metindir ve tarihî bir belge olduğu kadar hala eskimeyen fikirleri ve samimiyetiyle yalnız 1959'un insanına değil, bugünün okurlarına da seslenebilmektedir.

Derin Tarih dergisi bundan sonra da tarihe düşülmüş notları kitaplaştırmaya devam edecektir.

Mustafa Armağan

Derleyip Tanzim eden:

AVUKAT EMİN AKYÜZ

AYASOFYA DAVASI

Ayasofya'nın Hakiki ve Hukukî Durumu

Serdengeçti

Neşriyatı: No: 21

Ankara

1959

Derleyip tanzim eden:

AVUKAT EMİN AKYÜZ

AYASOFYA DAVASI

Ayasofya'nın Hakiki ve Hukuki Durumu

Fatihin Vakfı-Vakfın Hali Aslisi Tebdil Olunamaz

Vekiller Heyetinin Ayasofya'yı Müze Yapan Kararı

Durum, Bugünkü Kanunlarımız Muvacehesinde Dahi Müdafaa Edilemez

Ayasofya'nın Müslüman-Türk Huviyeti Silinemez..

Mahkemeye İntikal Eden Bu Dava Dolayısıyla, Avukatların Ve Serdengeçti Osman Yüksel'in Müdafaaları

Neşriyatı: No: 21

Ankara

1959

TAKDİM

Serdengeçtinin «30» sayısını, İstanbulun (506). yıldönümüne hasredecektik.

Fetih deyince şüphesiz akla Fatih ve onun bize bıraktığı mukaddes emanetler gelir. Bu emanetlerin başında Ayasofya var.

Serdengeçtinin «17» sayısında «Ayasofya» başlığı altında heyecanlı bir yazı neşretmiştik. Bu yazı o zamanlar memleketin muhtelif yerlerinde çıkan bir çok gazete ve mecmua tarafından iktibas edilmiş, adeta bir mesele haline getirilmişti.

Bilâhere aynı yazı savcılık tarafından takibata uğramış. Ağır ceza mahkemesine verilmiştik.

Bu hâdisede avukat arkadaşlarımız bizi yalnız bırakmamış, mezkûr yazıyı kendileri yazmışcasına dâvamızı samimiyet cesaret, feragat ve maharetle müdafaa etmişlerdir. Bilhassa Avukat Emin Akyüz ve Avukat Arif Emreye, ayrıca bizlere bu hususta yol gösteren, engin bilgisini, şefkat dolu ilgisini bizlerden esirgemiyen kıymetli büyüğümüz, değerli âlimimiz Ali Himmet Berkiye teşekkür ve şükranlarımızı arzederiz.

Bu muhakeme vesilesiyle milletimizin bilmesi lâzım gelen bir çok hakikatlar meydana çıkmıştır. Gönlümüz bu hakikatların şurada burada unutulup gitmesine razı olmadı. Fetih yıldönümü münasebetiyle Ayasofya meselesini ve dâvasını ele alalım, mecmuada neşredelim dedik. Baktıkki yazılar Ayasofya kubbesi kadar genişledi.

Mecmuada diğer yazılara yer kalmadı. Bu sebepten Ayasofya Dâvası ve bu dâva vesilesiyle yapılan müdafaaları ayrı bir kitap haline getirmeye karar verdik. Böylece Serdengeçti neşriyatı arasına bir kitap daha katılmış oluyor. Bu münasebetle büyük Fatihin manevî huzurunda bir kerre daha tazimle eyilir, onun emanetini canla başla, sonuna kadar muhafaza ve müdafaa edeceğimize söz veririz.

Osman Serdengeçti

9/6/1959

A N K A R A

AYASOFYA DAVASI

Dâva konusu yazı :

Ankara'da münteşir «Serdengeçti» adlı bir mecmua vardır.

Mecmuanın sahibi «Osman Yüksel»dir. Kendisi Ayasofya camisinin müze halinden de çıkarılıp tekrar kiliseyapılması yolunda Yunan matbuatında yazılar intişar ettiği ve bu neşriyata müvazi olarak İstanbul'daki bazı Rum vatandaşlar tarafından bu yolda mütalebatta bulunulduğu bir sırada mecmuasının aynı zamanda mesul müdürlüğünü de yaptığı Ağustos 1952 de intişar eden 17 nci sayısında imzası altında «Ayasofya» başlıklı bir yazı neşretmiştir.

C. Müddeiumumiliğinin ihbarı :

Mecmuanın intişarından bir müddet sonra Ankara C. Müddeiumumiliğinden Ankara Garnizon Komutanlığına bir yazı gönderilmiştir. 22.8.952 tarih ve 5/17881 sayılı ve Müddeiumumi Muavinlerinden «Müfit Birsen» imzasını taşıyn bu yazı şudur :

«Garnizon Komutanlığına

«Ankara'da münteşir Serdengeçti adlı dergide yapılan tetkikat sonunda :

«1 Derginin kapağındakl resim ile bu resmin altındaki kıt'a;

«2 Tarikatları Demokrat Parti idare ediyormuş adlı yazı içinde ikinci sütunda Bediüzzaman tarikatı gibi bir tarikat... sözlerile başlıyan satırlar ve üçüncü sütunda bulunan bağzı cümleler;

«A. Ayasofya adlı yazıdaki ibare ve cümleler (26);

«1. Dinî hayatımız adlı makale;

«Mahiyeti itibarile halkın mâneviyatını kıracak ve millî menfaatlere zarar verecek mahiyette görülmüştür.

«Bu suretle T.C.K. nun 161 inci maddesine temas ettiği kanaatine varılan işbu yazılardan dolayı gereken muamelenin yapılması rica olunur.»

Garnizon Komutanlığının yazısı :

Ankara Garnizon Komutanlığı, Müddeiumumiliğin yukarıdaki yazısına 5.9.952 tarih ve 2/24 sayı ile şu cevabı vermiştir :

«Ankara'da münteşir Serdengeçti adlı dergide kaleme alınan yazıların mahiyetleri itibarile halkın mâneviyatını kırıcı ve millî menfaatlere zarar verici olup olmadıklarının anlaşılabilmesi için Adalet Bakanlığının 6 Şubat 1939 tarih ve 20/8 sayılı olup Hukukî ve Cezaî Mütalâalar Mecmuasında neşredilmiş bulunan tamimleri dairesinde makamınızca hazırlık soruşturması yapılmasını ve suça mevzu derginin de birlikte gönderilmesini rica ederim.»

Ankara Savcılığı, bu yazı üzerine 6.9.952 tarihinde : «Serdengeçti Mecmuası eklenmiştir. Savcılığımızca tahkiki mucip başka bir cihet bulunmadığı kanaatine varıldığından gereğinin yapılması ricasile Garnizon Komutanlığına» diyerek kâğıtları tekrar Komutanlığa göndermiştir.

Maznunun ilk sorgusu :

Evrak böylece Garnizon Komutanlığına tekrar gittikten sonra, Komutanlık, yazının muharriri ve mecmua-

(26) Dâva konusu yazının başlığı ve ilk satırları kapak klişemiz içine konmuş olup yazı metni müdafaanamemiz içinde mevcut olduğundan ayrıca şimdiden buraya nakledilmemiştir.

nın mesul müdürü sıfatı ile maznun «Osman Yüksel» i 27.9.952 tarihinde celbetmiş ve ifadesini almıştır.

Maznun Osman Yüksel, takip konusu olan diğer yazı hakkında konuştuktan sonra (27) «Ayasofya» başlıklı yazı dolayısile kısaca şunları söylemiştir :

«İstanbul'daki Ayasofya camisinin (ki halen müzedir) kilise haline konması için İstanbul'daki Rumlar ve Yunanlılar ve bazı Yunan gazeteleri neşriyat ve faaliyette bulundular. Buna karşı her Türk gibi ben de içimde bir aksülâinel duydum ve bu yazıyı yazdım. Bu yazımda da millî mukavemeti kıracak, millî menfaatlere zarar verecek herhangi bir husus yoktur. Bu yazı ile istediğimiz, Ayasofya'nın kilise haline sokulmaması ve beşyüz yıldanberi olduğu gibi yine cami olarak kalmasıdır. Bu yazım Anadolu'da münteşir 10-15 kadar gazete tarafından aynen iktibas edilmiştir ki bu yazımızın halk tarafından nasıl benimsendiğini gösterir. Biz bu yazımızda eski Fetih devrini, o devrin şerefli, şanlı günlerini terennüm ettik. Ecdat ruhunu canlandırdık. Yazımız millî mukavemeti kırıcı değil, bilâkis millî hisleri, kahramanlık ve şecaat hislerini şahlandıran, Fâtih ve fetih ruhunu gönüllere sindiren bir yazıdır.»

Takibata izin verilmesi :

Maznunun ilk ifadesi alındıktn sonra Komutanlık keyfiyeti 13.11.1952 tarih ve 65461 sayılı bir yazı ile Millî Müdafaa Vekâleti ile Genel Kurmay Başkanlığına arzetmiş ve gereğinin takdirini istemiştir.

Bunun üzerine, 19.11.952 tarih ve 52/6074 sayılı ve

---

(27) Müddeiumumiliğin ilk yazısında bahsi geçen diğer yazılar bundan müstakil bir dâva mevzuu yapılmış ve o yazılar dolayısile de muharriri ayrıca Ağırceza Mahkemesine sevkolunmuştur. Dâvamızın konusu ile alâkalı bulunmadığı cihetle dosyadan yalnız «Ayasofya» yazısına taallük eden ifade buraya alınmıştır.

Millî Müdafaa Vekili Seyfi Kurtbek imzasını taşıyan cevabî bir yazı ile: «*Ayasofya başlıklı yazı, münderecatı itibarile milli mukavemeti kırıcı mahiyette görüldüğünden muharriri Osman Yüksel hakkında*» T. C. K. nunun 163 üncü ve As. C. K. nunun 48, 58 inci maddelerine tevfikan takibat izni verilerek evrakın yetkili mercie tevdii emrolunmuştur.

Askerî Mahkemede ilk tahkikatın açılması :

Millî Müdafaa Vekâleti tarafından böylece takip izni verildikten sonra Ankara Garnizon Komutan Vekili Tuğ general Aziz Avman 23.1.1953 tarihinde, adlî âmir sıfatile «*milli mukavemeti kırıcı mahiyette görülen bu yazıdan dolayı Osman Yüksel hakkında As. Y. Us. K. nunun 80 inci maddesi gereğince ilk soruşturmanın açılmasına ve tahkikatın Askerî Adli Hâkim Macit Erdemir tarafından yapılmasına karar*» vermiştir

Askerî Mahkemenin görevsizlik kararı vermesi :

Evrak Askerî Adlî mercie böylece aksettikten bir müddet sonra dosya bu kere de vazife noktasından Ankara C. Müddeiumumiliğine iade olunmuştur.

Adlî Âmir Tuğg. Salih Coşkun imzasını taşıyan 4.3.953 tarih ve 17 sayılı görevsizlik kararı şudur :

«....Osman Yüksel hakkında adlî âmirliğimc 23.1.1953 tarihinde ilk soruşturma açılmış ve ayrıca aynı yazıyı, 1 Eylül 1952 tarih ve 120 sayılı nüshasında iktibas etmiş olan İstanbul'da münteşir «Ehli Sünnet» dergisi başyazarı ve Yazı İşleri Mesul Müdürü Abdürrahim Zapsu hakkında da kovuşturmağa başlanmış ise de (28) bu arada

(28) «Ayasofya» başlıklı yazı intişarını müteakip memleketimizde birçok gazete ve mecmualarda ve bu arada «Ehli Sünnet» mecmuasında da iktibasen intişar eylediğinden, bu mecmuanın mesul müdürü Abdurra-

5680 sayılı Basın Kanununun 36 ncı maddesinin tâdil edilmesi ve 13 Şubat 1953 tarih 6051 sayılı yeni kanun gereğince 2 numaralı askerî mahkemelerin sivil şahıslar tarafından basın yolu ile işlenmiş bulunan suçlara bakmağa selâhiyetlerinin kalmamış olması sebebiyle sanıklar hakkında müştereken tanzim kılınan dâvanın dosyası Ankara C. Savcılığına tevdiine karar verilmiştir.»

Ankara Sorgu Hâkimliği nezdinde ilk tahkikatın Açılması :

Evrak, vazifesizlik kararı ile iade edilince, Ankara C. Müddeiumumi Muavinlerinden Nuri Süer imzasını taşıyan 13.3.953 tarih ve 53/2365 sayılı talepname ile dosya Ankar İkinci Sorgu Hâkimliğine tevdi olunmuş ve maznun Osman Yüksel'in bu yazı ile «*Milli Menfaatlere zarar verici faaliyette bulunduğu*» iddia olunarak hakkında bu suçtan dolayı ilk tahkikat açılması istenilmiş ve Ankara İkinci Sorgu Hâkimliği de 30.3.953 tarihinde ilk tahkikatın açılmasına karar vermiştir.

Maznunun ilk tahkikattaki ifadesi :

Ankara Sorgu Hâkimi tahkikatı açmakla beraber aynı tarihte 30.3.953 günü maznunu sorguya da çekmiştir. Maznun Osman Yüksel burada şunları söylemiştir :

...Ayasofya başlıklı yazım, bilâkis milli mefahiri kuvvetlendirici ve canlandırıcı bir yazıdır. Ayasofya'nın Fâtih devrindeki şanlı, şerefli günlerinden bahsettik. Şehitler, gaziler ruhunu canlandırdık. Milli ruhu.

---

him Zapsu dahi aynı suretle takibata maruz kalmış; evrak vazife noktasından Ankara Savcılığına iade olunduktan sonra, bu zat hakkındaki takibat tefrik edilerek evrakı 12.3.953 tarihinde İstanbul Müddeiumumiliğine gönderilmiştir.

milli mefahiri zedeleyici değil, tam aksine milli ruhu şahlandırıcı bir yazıdır. Bu yazımız millet tarafından da tasvibedilmiş, bunun üzerine birçok tebrik mektupları ve telgrafları aldım. Mezkûr yazı *13* gazete ve dergide ayni şekilde iktibas olundu. Bu da gösteriyor ki böyle bir yazı millet tarafından samimiyetle benimseniyor. Ben milliyetçi ve mukaddesatçı bir adamım. Yazılarım ve kitaplarım ve dergilerim meydandadır. Bu bir hakikattir. Böyle bir ithamı bana ancak Ayasofya'nın tekrar kilise olmasını istiyen Yunanlılar yapabilir. Nitekim o zaman bu maksatla Yunan matbuatı neşriyat yapıyordu. Bu yazım bir bakımdan bu neşriyata cevap teşkil eder. Aslında bir cami olan Ayasofya müzesinin tekrar cami olmasını bir müslüman ve Türk çocuğu sıfatı ile istedim. Ve bunu yazımda belirttim. Ben yazımda böyle bir maksat ve gaye gütmedim bu muhaldir» demiş ve Askerî Mahkemeye verdiği ifadeyi de tekrarladığını söylemiştir.

Bilirkişi tetkikatına lüzum görülmesi:

Sorgu Hâkimi, maznunu dinledikten sonra, yazıda suç unsuru mevcut olup olmadığını tayin için bilirkişi tetkikatına lüzum görmüş ve aynı günlü kararile Profesör İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nu resen bilirkişi seçerek: «Ayasofya başlıklı yazının muhteviyatı itibarile millî menfaatlere zarar verici mahiyette bir neşriyat ve faaliyet olup olmadığının» bir raporla bildirilmesini istemiştir.

Bilirkişi raporu:

Profesör İsmail Hakkı Baltacıoğlu bu konuda Sor-

gu Hâkimliğine 2.4.953 tarihini taşıyan şu raporu vermiştir:

«Serdengeçti» dergisinin Ağustos *1952* tarihli ve *17* sayılı nüshasında «Ayasofya» başlıklı yazısının milli menfaatlere zarar verecek mahiyette olup olmadığını incelemek üzere bilirkişi seçildim. Adı geçen yazıyı gerektiği gibi inceledim. Kanaatimi bildiriyorum:

«*1* — Bu yazı dini hisleri çok kuvvetli olan bir insanın gibidir.

«*2* — Bu yazı eski Ayasofya kilisesinin cami yapıldıktan sonra çıkarılıp müze yapılması üzerine duyulan şiddetli bir heyecanın etkisile yazılmıştır.

«*3* — Bu yazı gerçek olayları mübalâğalı bir şekilde işleyen dini soydan romantik bir muhayyileniu meydana getirdiği heyecanlı bir yazıdır.

«*4* — Bu yazı bir derece bir sanat niteliği. estetik bir değer taşımaktadır.

«*5* — Bu yazıyı okuduğumuz zaman onu taşkın, hırçın, kötümser bulmamak elde değildir.

«*6* — Bu yazıda dinlileri, müteassıpları kışkırtacak bir nitelik bulamadım.

«*7* — Ne bilen ne de bilmiyen bu yazıyı okuduktan sonra onun tesirile harekete geçmez.

«*8* — Sanığın savunmasındaki açıklık ayrıca dikkati çekmektedir.

«*9* — Mayası düşünce hürlüğü, tenkit hürlüğü olan bir demokrasi için bu yazıyı yazan adam milli menfaatlere zarar vermiştir denilemez.

«*10* — Bu yazı dolayısile şunu da açıklamak isterim ki bu gibi ruhi kaynaşmalar, taşmalar, lâiklik pren

sibinin idare adamları tarafından tam bir başarı ile uygulanmamasından, din hürlüğü derken, istenmiyerek, bilinmiyerek de olsa yapılagelen baskıdan doğan ruhi terkiplerden biridir.

«Bu yazıda da olduğu gibi hür bir insanın din konusunda dahi içinden geleni olduğu gibi söylemesinde, yazmasında topluluk ve sosyal düzen için hiç bir zarar yoktur, olamaz da.

«Eğer gerçekleri, topluluk yaşayışının gerektirdiklerini gözönünde bulundurmayıp da şu veya bu düşünce ile dini duyguların coşkun belirtileri üzerine kanun elile baskılar yapacak olursak yurdun den ve düzeni daha iyi korunmuş olmaz. Din konusunda —bilim konusunda olduğu gibi ve onun kadar olsun— genlik, genişlik gerektir.

Bu satırları yazmakla; her türlü politik, şahsi ve öznel duygulardan sıyrılarak aklımın hem de vicdanımın buyruklarına uyduğuma inanıyor ve raporumu saygılarımla yüksek katınıza sunuyorum.»

Profesör İsmail Hakkı BALTACIOĞLU

C. Müddeiumumisinin esas hakkındaki iddianamesi:

İlk tahkikat dosyasını ve bilirkişi raporunu tetkik eden Müddeiumumilik 17.4.953 tarihli ve Muavin Nuri Süer imzasını taşıyan bir iddianame ile maznunun cezalandırılmak üzere Ankara Ağırceza Mahkemesine sevk edilmesini istemiştir. Bu iddianame şudur:

«Sanık *27* Eylül *1952* günü ifadesinde İstanbul'daki Ayasofya camisinin kilise haline konması için İstanbul'daki Rumlar ve Yunanlılar ve bazı Yunan gazeteleri tarafından yapılan neşriyat ve faaliyete karşı duy-

duğu aksülâmel ile bu yazıyı yazdığı ve bu yazı ile Ayasofya'nın kilise haline sokulmaması ve cami olarak kalması istendiğini yazıda Fâtih devrinin şerefli günlerini terennüm ettiğini söyledikten sonra yazımız milli mukavemeti kırıcı değil, bilâkis milli, askeri, kahramanlık ve şecaat hislerini şahlandıran bir yazıdır, yolunda beyanda bulunmuş ve *30.3.953* günlü sorgusunda da Garnizon Mahkemsinde etraflı şekilde verdiği müdafaasının nazara alınmasını istemiştir.

Bilirkişi raporu tetkik edildiği zaman birinci bentten beşinci bende kadar bilirkişinin mütalâasına iştirak etmemek için hiçbir sebep gösterilemez.

«Çünkü bu kısımda profesör, estetik, pedagojik ve psikolojik mevzularda mütalâasını beyan etmektedir. Bu itibarla tam bir ihtisas mevzuu ile karşı karşıya bulunmaktayız.

«Bundan sonraki bendlerde ise Bilirkişinin tefekkür ve vicdan hürriyeti sahasındaki özel düşünceleri ile idare adamlarının bu sahalarda ne yolda hareket etmeleri lâzımgeldiği yolundaki mütalâaları ve şahsî tefsirleri karşısında bulunmaktayız.

«Bilhassa T.C.K. nun bahis konusu olan *161* ci maddesinde pek umumi olarak yazılmış bulunan (Milli menfaatlere zarar verecek her hangi bir faaliyette bulunan kimse) den ne murat olunduğunu tayin ve takdirinin bilirkişiye değil vazifeli mahkemeye bırakılması icap ettiği nazara alınmalıdır.

«Ayasofya adlı yazının *6, 7, 8, 9, 10* uncu paragraflarında (aynen) «Kur'an sesleri dindirilmiş, müslü-

manlar sindirilmiş, Allah, Muhammed, hulefayi raşidin bu din ulularının isimleri kubbelerden yerlere indirilmiş, Fethin, Fatihin mabedinden kitabı mübini, bu ulu dini kaldıran kim? Dinimize, imanımıza saldıran kim?. Asırlık surların arkasından köhne Bizansı hortlatmak istiyen eller kimin eli, bunu söyliyenler kimin dili, Ayasofya'yı puthane yapan hangi delidir. Elleri kurusun, dilleri kurusun... Ayasofya, Ayasofya, seni bu hale koyan kim. Seni çırılçıplak soyan kim?» denilmektedir.

«Bu yazının Ayasofya'nın yıllarca evvel müze haline konmasına karşı duyulmuş gibi gösterilen bir aksülamel ile yazıldığı ileri sürülse dahi bu aksülamelin pek şiddetli olduğu ve maksadı mahsus için istifade edildiği meydandadır.

«Müze haline getirilmiş ve fakat Allah Muhammet ve hülefayı râşidinin isimlerini taşıyan yazılarına dokunulmamış olan Ayasofya'da Kuran tilâveti durmuşsa da bunun müslümanların sindirilmesini hiç bir veç hile ifade edemiyeceği âşikârdır.

«Çünkü Ayasofya bütün mimarî azamet ve cesametine rağmen, değil Türkiye'nin, hattâ İstanbul'un da biricik camii ve mabedi değildir.

«Görülüyor ki Ayasofya'nın müze haline konulması senelerce sonra bir istismar vesile ve mevzuu ittihaz edilmiştir.

«Her hangi bir mabedin müze haline getirilmesinin bir dinin kaldırılması demek olmadığı ise izahtan vârestedir. Bu halin dinimize, imanımıza saldırmak olarak sayılması ise tamamen yersizdir.

«Yazarın Ayasofya'yı kilise yapmk istiayenlere cevap verdiği yolundaki savunmasının samimi olduğunu kabul etmek de mümkün değildir.

«Çünkü aslında kilise olan Ayasofya'nın evvelden cami yapılması gibi sonradan müze yapılmasının da idari bir muameleden, ibaret bulunduğunu ve müze haline konulmasının da senelerce evvele ait olduğunu herkes gibi bu yazının muharriri de pekâlâ bilir.

«Yine dokuzuncu paragraftaki ilk cümlenin Ayasofya'yı kilise yapmak istiyenlere bir cevap olduğu ileri sürülebilirse de «Ayasofya'yı puthane yapan hangi delidir» şeklindeki cümleyi sanığın savunma tarzile izah etmek kabil değildir ve kilise haline konulmamış bulunmasına göre de gayrivakil vaki gibi göstermekteki maksadı mahsusunu anlamak icabeder.

«Yine onuncu paragrafındaki «elleri kurusun, dilleri kurusun» sözlerinin Ayasofya'yı kilise yapmak istiyenlere matuf olduğunu iddia etmek de mümkün değildir.

«Yazının Fâtih'in torunları bütün putları devirip seni camiye çevirecekler diye başlıyan son kısımlarında da Ayasofya'nın tekrar cami yapılması İstanbul'un ikinci bir fethi gibi gösterilmek ve kendisi gibi düşünenlerin bu hareketi teşvik edilmek istenmektedir.

«Netice olarak: Ayasofya adlı yazının aslında kilise olan Ayasofya'nın senelerce evvol cami halinden müze haline getirilmesi vesile ittihaz olunarak bunun dine, imana saldırmak, müslümanları sindirmek ve müzenin cami haline getirilmesinin de ikinci bir İstanbul fethi şeklinde gösterilmesi suretile ve Fâtihin to-

runları bütün putları devirip seni camiye çevirecekler diyerek bu yolda düşünenlerin teşvik edilmesi maksadile yazıldığı anlaşılmaktadır.

Bu hareketin ayrıca Bizans'la tarihî ve kültürel alâkaları dolayısile Yunanlıları ve bir kısım vatandaşları tahrik edebilecek bir mahiyet taşıdığı da açıktır.

Maruz sebeplerle sanığın hareketi T.C.K. nun *161* inci maddesinin «Milli menfaatlere zarar verici her hangi bir faaliyette bulunan kimse» şeklinde yazılı bulunan fıkrasına girecek bir suç teşkil eylediği cihetle hareketine uyan T.C.K. nunun *161* ci maddesinin *1, 2* ve sonuncu fıkralarına tevfikan duruşması Ankara Ağırceza Mahkemesinde yapılmak üzere Ceza Muhakemeleri Usulü K. nununun *196* ve *200* üncü maddelerine tevfikan son tahkikatın açılmasına ve suçunun mahiyeti ile deliller nazara alınarak mevkufen mahkemeye sevkine karar verilmesi talep ve iddia olunur.

17.4.1953

C. M. U. M.
Nuri SÜER

Maznunun iddianameye cevabı:

Maznun Osman Yüksel, bir diyeceği varsa bildirilmesi için bu iddianame kendisine 17.4.953 tarihinde tebliğ edilince, itirazlarını muhtevi 25.4.953 günlü şu dilekçeyi Sorgu Hâkimliğine vermiştir:

«Sahibi ve Neşriyat Müdürü bulunduğum Serdengeçti mecmuasının 17 sayılı nüshasında neşrettiğim (Ayasofya) yazısından dolayı Savcılığın yüksek makamınıza sunduğu iddianameyi ve bilirkişi raporunu okudum.

«Mahkemeniz tarafından tam bir isabetle seçilen, yalnız bir pedagoji profesörü değil, aynı zamanda kıymetli, tecrübeli bir içtimaiyatçı ve birinci sınıf bir muharrir olan İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun mütalâalarına sayın savcı beşinci bende kadar iştirak ettiğini, bundan sonraki bendlerde ise profesörün fikirlerinin kendi şahsî görüşünden ibaret olduğunu söylüyor. Halbuki, bilirkişi raporu aynı adamın kafasından ve kalemin den çıkmıştır. Binaenaleyh bir bütündür. Birinci benddeki fikirler, sonuncu bende kadar, mantık, muhakeme, sebep ve netice münasebetlerile sıkı sıkıya bağlıdır. Profsör dâvaya konu olan yazıyı muhtelif yönlerden gayet ince bir tetkike tabi tutmuş, psikolojik, sosyolojik, estetik... v.s.. Ayrıca yazının okuyucular üzerinde uyandırabileceği reaksiyon üzerinde durmuş; «Bu yazıda dinlileri, mütaassıpları kışkırtacak bir nitelik bulamadım» demiştir. Böyle mütehassıs bilirkişi raporuna, **açık ve samimî müdafaamıza karşı yazımızın şurasından burasından cümleler alarak Müddeiumuminin bizi itham etmesi, bizim hususi maksatlarla değil, Müddeiumuminin müddei hususî haline gelerek, tepeden verilen emirlere göre hareket ettiğini gösterir.** Yazımız, bilirkişi raporu gibi baştan sonuna kadar bir bütünlük arzediyor. Cüz olarak değil, kül olarak mütalâa edilmelidir. Bu gibi hallerde Temyiz Mahkemesinin bir içtihat kararı da vardır.

Benim dinimden, imanımdan, millî hislerimden gelen eski fetih günlerinin hâtırasını terennüm eden şairane bir üslûpla kaleme alınmış bir yazıda ne gibi hususî maksatlar, menfaatler aranabilir?!.. Ayasofya'yı

ben kiraya mı vereceğim?! Yoksa cami haline sokup imam mı olacağım?! Bu kadar hissî, bu kadar ulvî maksatlarla kaleme alınan, millî vicdanın tam bir tezahürü olan bu yazıya hususî karanlık maksatlar izafe etmek, en hafif tabiri ile insafsızlık olur.

Ayasofya elbetteki tek islâm mabedi değildir. Onun camilikten çıkarılması, müslümanlığın ortadan kaldırılması mânasına gelmez. Fakat, Ayasofya'nın İslâm-Türk âleminde fethin, Fâtihin mabedi olarak bambaşka bir yeri vardır. O bir semboldür. Kendini cemiyet, memleket meselelerine vermiş bir insan olarak memleket dahilinde yapılan her değişikliği tasvip etmekle mükellef değiliz. Tenkid, teşhis, teşhir, kalem adamlarının en birinci vazifesidir. Ben hiçbir zaman Ayasofya'nın müze haline getirilmesine razı olmadım. Bu, kendime göre bir anlayış, his, idrak meselesidir. Fakat şimdiye kadar bu hususta tek satır yazmış değilim. Vaktaki Yunan matbuatı, hattâ İstanbul'un yerli Rumları arasında Ayasofya'nın tekrar kiliseye tebdili için makaleler yazıldı. Müracaatlar yapıldı; işte o zaman müslüman bir Türk genci olarak bu yazıyı kaleme aldım. Türk matbuatı da bu yersiz ve haksız isteklere karşı kendi duygu ve kayguları nisbetinde cevaplar verdiler. Bunun için hiç kimse mahkemeye de verilmiş değildir. Yazımız millî mukavemeti kırmak şöyle dursun, millî heyecanı, millî duyguları iliklere kadar sindiren eski Türk cihangirlerinin şerefini dalgalandıran tarihî, hamasî, dasitanî bir yazıdır. Hiçbir kötü karanlık tarafı yoktur. Kötülüğü tahrik ve teşvik edici değildir. Bilirkişi raporunda da belirtildiği gibi

«bu yazıda dinlileri mutaassıpları kışkırtacak bir taraf yoktur. Ne bilen ve ne de bilmiyen bu yazıyı okuduktan sonra bunun telkini ile harekete geçmez.» Netekim yazı neşredileli 9 ayı geçtiği halde hiçbir hareket görülmemiştir. Yalnız Savcılık harekete geçmiştir. Doğrusu Savcımızın ve ona emir verenlerin bu kadar mutaassıp olduğunu bilmiyordukl..

Biraz da Müddeiumuminin bizi itham ettiği madde ve ona bağlı fıkralar üzerinde duralım: Savcılık bizi 161 inci maddenin 1—2 ve son fıkrası ile itham etmektedir. Bu madde ve fıkralar iyice tetkik olunduğu takdirde «Harp esnasında», «Halkın mâneviyatını kıracak», «Düşman karşısında memleketin mukavemetini azaltacak» v.s.

Birinci fıkrada «Propaganda ile ve askerlere tevcih olarak işlenmiş ise» v.s.

İkinci fıkrada «Suçlu tarafından bir yabancı ile işlenmiş ise» v.s. v.s. deniliyor ki, bunlar benim mizacımın, dâvamın, idealimin tam zıddı olan şeyler... Bunlar ancak can düşmanımız olan bolşevik beşinci kollarının ve Yunnistan'daki Markos çetelerinin işliyebileceği denaetler, ihanetler, cinayetlerdir... Bugün bu dakika suçsuz olarak Ulus meydanında ipe çekilmeğe hazırım. Yeter ki bana bu türlü kirli suçlar izafe edilmesin. Bizzat dâvaya konu olan yazım, bu türlü isnadları nokta nokta, virgül virgül reddedecek vatanperverane bir dâva heyecanı ve millet sevgisini taşımaktadır.

Sayın Müddeiumumi 161 inci maddenin içinden

«millî menfaatlere zarar verecek herhangi bir faaliyette bulunan kimse» deyu cımbızla bir cümle koparıp maddenin önüne, sonuna bamkıyarak, bizi itham ediyor. Bu tıpkı ayağımızdan bir tırnak kesip «İşte Osman Yüksel!» demek gibi bir şey...

Savcı iddianameyi göndereceği yeri şaşırmış olsa gerek! Bunu Millî Mücadelede açtıkları yaralar halâ kanayan, söndürdükleri ocaklar hâlâ tütmeyen, camilerimizi yıkıp taşlarını helâ yapmak için kullanan, Kıbrıs meselesini bahane ederek Atina sokaklarında nümayişlerle, Türk düşmanlığını anane haline getiren birkaç gün evvel gazetelerde okuduğumuza göre Batı Trakya Türklerinin topraklarını talan eden Yunanlı dostlarımıza bir cemile olmak üzere göndersin. Beni bu yazıdan dolayı Türk savcıları değil, Yunan savcıları itham etsin. O zaman bütün neticelere katlanmayı bir şeref bilirim. Böyle bir yazıyı yazmaktan dolayı müdafaadan utanıyorum.

Hayalimden bile geçmiyen suçları, isnadları bir araya toplayan bu dâvanın reddine karar vermenizi saygılarımla dilerim. 24.4.953». (*)

Bu dilekçe Cezaevi Müdürlüğünün 7.4.953 tarih ve 8130 sayılı kenar yazısile Müddeiumumiliğe ve oradan aynı tarih ve 5/8298 sayılı kenar yazı ile mahkemeye gönderilmiş ve veznede 1865 numaraya kaydedilerek dosyasına konmuştur.

(*). Osman Yüksel bu sırada Malatya hadisesi ve diğer bir çok yazılarından dolayı hapsane de bulunuyordu. Bu müdafaayı hapishanede yazmıştır.

Ankara İkinci Sorgu Hâkimliğinin son tahkikatın açılmasına mütedair *6.5.953* gün ve *45/69* sayılı kararı:

Müddeiumûminin iddianamesi ile sanığın bu dilekçesinden sonra yetkili sorgu hâkimi (831 sicil sayılı) Adil Sanal, son tahkikatın açılması için şu kararı ittihaz eylemiştir :

«Millî menfaatlere zarar verici faaliyette bulunmaktan maznun Osman Yüksel hakkında yapılan ilk soruşturma sonunda:

«Maznun Osman Yüksel'in yazı işleri müdürü bulunduğu (Serdengeçti) dergisinin Ağustos 1952 tarih ve 17 sayılı nüshasında neşredilen (Ayasofya) başlıklı yazıda, (Kur'an sesleri dindirilmiş, müslümanlar sindirilmiş, Allah, Muhammed, Hülefayı Raşidin, bu din ululârının isimleri kubbelerden yerlere indirilmiş, fethin, Fâtihin mabedinden kitabı mübini, bu ulu dini kaldıran kim? Dinimize, îmanımıza saldıran kim? Asırlık surların arkasından köhne Bizansı hortlatmak istiyen eller kimin eli, bunu söyliyenler kimin dili, Ayasofya'yı puthane yapan hangi delildir?! Elleri kurusun, dilleri kurusun... Ayasofya, Ayasofya seni bu hale koyan kim, seni çırılçıplak soyan kim, Ayasofya, ey muhteşem mabed!... Merak etme, Fatih'in torunları yakında bütün putları dvirip seni camiye çevirecekler...) denilmek suretile millî menfaatlere zarar verecek neşriyat ve harekette bulunduğu anlaşılmıştır. Her ne kadar bilirkişi Profesör İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun 2.4.953 günlü raporunda mezkûr yazının, Ayasofya kilisesinin cami yapıldıktan sonra, cami olmaktan çıkarılıp müze yapılması üzerine duyulan şiddetli bir he-

yecanın tesirile yazıldığı, gerçek olayları mübalâgalı bir şekilde işliyen dinî soydan romantik bir muhayyilenin meydana getirdiği bir heyecanın mahsulü bulunduğunu, bir dereceye kadar bir sanat niteliği, estetik bir değer taşıdığını, dindarları ve mutaassıpları kışkırtacak bir mahiyeti bulunmadığını, bir demokrasi câmiasında bu yazıyı yazan kimsenin millî menfaatlere zarar verdiğini kabul edemiyeceğini mütalâaten beyan eylemiş ise de, yurdun bütün cami ve mescitlerinden günün beş vaktinde ezan ve Kur'an seslerinin işitildiği, her müslümanın ibadetini yapmakta serbest bulunduğu bu devirde, Ayasofya camiinin idarî bir düşünce ile müze haline getirilmesinden uzun zaman sonra bundan bilistifade bu şekil neşriyatta bulunması hususi bir maksadın takibedilmekte ve mutaassıp grubu hükümet idaresi aleyhine tahrik ve teşvik edici mahiyette olduğu hissini vermekte, halen müze halinde bulunmasına rağmen sözü geçen yazıda (Ayasofya'yı puthane yapan hangi delidir?) şeklindeki cümlesi hiçbir zaman hüsnüniyetle kabili telif edilememek te ve bilhassa yazının (Fatih'in torunları bütün putları devirip seni camiye çevirecekler) diye başlıyan son kısımlarında, Ayasofya'nın tekrar camiye çevrilmesinin İstanbul'un fethi ayarında bir teşebbüs olarak zihinlerde canlandırıp bu şekilde vaki bir teşebbüsü şiddiden teşvik etmek istenilmekte bulunduğu neticesine varıldığından ve şu hale göre **delillerin takdiri mahkemeye ait keyfiyet bulunduğundan,** maznun Osman Yüksel'in hareketine uyan T.C.K. nun 161 inci maddesi gereğince duruşması gayri mevkuf olarak Ankara

Ağırceza Mahkemesinde yapılmak üzere hakkında son tahkikatın açılmasına ve dosyanın mahkemeye sunulması için C.M.M. liğine tevdiine karar verilmiştir 6.5.953 (30).»

Bu karar gereğince dosya 15.5.953 tarihinde Ankara İkinci Ağırceza Mahkemesine gönderilmiş ve bu

---

(30) **Müddeiumumiliğin iddianamesinde geçtiği gibi sorgu hâkimliği kararnamesinde de sanık hakkında tatbiki istenildiği görülen T.C.K. nun *161* inci maddesinin konu ile alâkalı birinci ve son fıkraları şunlar dır.:**

«Harp esnasında âmmenin telâş ve heyecanını mucip olacak veya halkın mâneviyatını kıracak veya düşman karşısında memleketin mukavemetini azaltacak şekilde asılsız, mübalâğalı veya maksadı mahsusa müstenid havadis veya haberler yayan veya nakleden veya millî menfaatlere zarar verecek herhangi bir faaliyette bulunan kimse beş seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezası ile cezalandırılır.»

«Bu maddede yazılı fiiller sulh zamanında işlenmiş olursa, failleri hakkında tertip edilecek cezanın yarısından dörtte üçe kadarı indirilmek suretiyle hükmedolunur.»

Kanunen «ağır hapis» cezasının âzami haddi 24 senedir. Maddede tatbik olunacak cezanın âzami haddi tahdit edilmediği cihetle iddiaya ve sevk kararnamesine göre son fıkra mucibince tenzile tâbi tutulmak kaydile sanığın 24 sene ağır hapis cezasiyle mahkûmiyeti istenmiş bulunmaktadır.

mahkemenin 963/115 Esas sayısına kaydedilerek duruşma icrası ve ilk celsenin 30.5.953 günü yapılması tensip kılınmıştır.

Ağırceza Mahkemesindeki celseler :

İlk oturum 30.5.953 günü yapılmıştır. Bu celsede maznun, son tahkikat kararnamesinin CM.UK. nun 208 inci maddesine uyularak kendisine tebliğ edilmemiş olduğunu söyliyerek, bu kararnameyi tetkik ettikten sonra ifade vereceğini söylemiştir.

Bu sebeple celse talik olunmuş ve müteakip 10.6.953 tarihli oturumda maznun vekili avukat Arif Emre söz alarak dâvada Basın Kanununa nazaran altı aylık zaman aşımı tahakkuk etmiş bulunduğunu ileri sürmüştür. Mahkeme, mecmuanın 2.8.952 tarihde Savcılığa verildiğini ve o zamanki mer'i hükümlere göre Askerî Garnizon Komutanlığınca 23.1.952 günü ilk tahkikatın açılmış bulunduğunu kaydederek zaman aşımı itirazını reddetmiştir.

Bundan sonra maznun Osman Yüksel'in sorgusu yapılmıştır. Maznun bu sorgusunda da daha önce verdiği ifadeleri tekrar etmiş ve tevsii tahkikat talebi olmadığını bildirdiğinden Müddeiumuminin esas hakkındaki mütalâası alınmıştır.

C. Müddeiumumisinin esas hakkındaki talebi :

Dâvayı bidayetenberi takibeden C. Müddeiumumi muavini Nuri Süer, maznunun mahkemeye verilmesine sebep olan dâva konusu yazıyı (43) zabıtnameye dercettirdikten sonra iddia olarak aynen şunları söylemiştir :

---

(43) Dâva konusu yazı müteakip sütunlarda neşredilen müdafaanamemiz içinde yer alınış bulunduğundan, tekrar olunaması için buraya ayrıca dercedilmemiştir.

«...Sanık 27 Eylül 951 günü ifadesinde İstanbul'daki Ayasofya camiinin kilise haline konması için İstanbul'daki Rumlar ve Yunanlılar ve bazı gazeteler tarafından yapılan neşriyat ve faaliyete karşı duyduğu aksülâmelle bu yazıyı yazdığını ve bu yazı ile Ayasofya'nın kilise haline sokulmamasını ve cami olarak kalmasını istediğini, yazının Fâtih devrinin şerefli günlerini terennüm ettiğini söylemiş, ilk tahkikatta ve duruşmada, bu müdafaasını teyid edecek mahiyette beyanda bulunmuştur.

Halbuki Ayasofya müze haline getirilmiş ise de Allah, Muhammed ve Hulefay-i Raşidîn isimlerini taşıyan yazılara dokunulmamıştır. Ayasofya'da Kuranı Kerim tilâveti durmuş ise de bu müslümanların sindirilmesini hiçbir veçhile ifade edemiyecek şekildedir. Herhangi bir mâbedin müze haline getirilmesinin bir dinin kaldırılması demek olmadığı izahtan vârestedir. Kaldı ki bu halin dinimize, imanımıza saldırmak olarak sayılması ise tamamen yersizdir. Muharririn Ayasofya'yı kilise yapmak istiyenlere cevap verdiği yolundaki müdafaasının samimî olduğunu kabul etmek de mümkün değildir. Çünkü aslında kilise olan Ayasofya'nın evvelâ cami yapılması, sonra da müze haline konulması idari bir muameleden ibarettir. Ayrıca Ayasofya'nın müze haline konulması senelerce evvele ait bulunmakta olup bu yazının muharririnin de bu hususu bilmediği ve bilemiyeceği iddia edilemez. «Ayasofya'yı puthane yapan hangi delidir?» şeklindeki cümleyi sanığın müdafaa tarzile izah etmek kabil değildir. Çünkü aslında kilise olan Ayasofya tarihî ve mimarî kıymetleri bulunduğu iddia edilen Bizans devrinden kalma nakışlar ve kabartmaları meydana çıkarmak için bir takım muameleye tabi tutulmuş bulunmaktadır. Müze haline konulmak başka, kilise olarak kullanılmak tamamen başka bir keyfiyettir. Öylece muharrir bilmemezlikten gelerek vaki olmamış bir keyfiyeti vaki imiş gibi göster-

mek suretiyle bu işte bir kasdı mahsus ile hareket ettiğini izhar etmektedir.

«Elleri kurusun, dilleri kurusun» sözlerinin Ayasofya'yı kilise yapmak istiyenlere matuf olduğunu iddia etmek de mümkün değildir. Çünkü Ayasofya'yı müze haline koyanlar İstanbul'daki Rumlar ve Yunanlılar değil, o zamanki hükûmettir. Yazının «Fâtih'in torunları bütün putları devirip seni camiye çevirecekler» diye başlıyan son kısımlarında da Ayasofya'nın tekrar cami yapılması İstanbul'un ikinci bir fethi gibi gösterilmektedir.

Netice olarak «Ayasofya» adlı yazının aslında kilise olan Ayasofya'nın senelerce evvel cami halinden müze haline getirilmesi vesile ittihaz olunarak bunun dine, imana saldırmak, müslümanları sindirmek ve burayı putlarla doldurmak olduğu ileri sürülmekte ve Fâtih'in torunlarının putları devirip Ayasofya'yı tekrar camiye çevirmek suretiyle İstanbul'u ikinci defa fethetmiş olacakları iddia edilmekte ve bu yolda düşünenler teşvik edilmek istenilmektedir **Bu hareketin Bizansla tarihî ve kültürel alâkaları dolayısiyle Yunanlıları ve bir kısım vatandaşların birbirleri arasında zıddiyet ve münaferet yaratacak şekilde yekdiğerlerine karşı mücadeleye azmettirecek bir mahiyet taşımaktadır. Bu itibarla sanığın fiili milli menfaatlere zarar verici faaliyetler cümlesinden bulunmaktadır.** Hareketi T. C. K. nun 161 inci maddesinin 1, 2 ve son fıkralarına uygun görüldüğü gibi bu yazı ile ayrıca mensup oldukları dinler itibarile bu eski mabedin cami veya kilise olmasını tercih edebilecek kimseler arasında lâikliğe aykırı olarak ve dinî hissiyat âlet edilerek şahsî nüfuz temini için propaganda yapılmış bulunmaktadır. Bu ikinci fiil T.C.K. nun 163 üncü maddesinin 3 ve 4 üncü fıkralarına uygun görülmüş bulunduğundan sanığın T. C. K.nun 79 uncu maddesi nazara alınarak mezkûr madde

ler gereğince cezalandırılması»nı talebeylemiştir. (44)

Mahkeme reisi, Müddeiumuminin iddiasına nazaran fiilin vasfında vukubulan değişikliği de kaydettikten sonra müdafaasını yapıp yapmıyacağını müdafiden sormuş, maznun vekili avukat Arif Emre, hazırlanabilmek için mehil istediğinden duruşma 27.6.953 gününe talik olunmuştur.

27.6.953 günü avukat Arif Emre rahatsızlığı dolayısiyle mahkemeye gelememiş, yerine avukat Mehmet Emin Akyüz girmiş ve dâvanın mevzuu olan yazının başlığından başka muhtevası ve muhakeme safahatı hakkında malûmatı bulunmadığını söyliyerek, dosyayı okuyabilmesi için kendisine mehil verilmesini istemiştir. Mahkeme bu talebi kabul ederek duruşmayı 11.7.953 gününe talik eylemiştir.

---

(44) Müddeiumumiliğin *17.4.953* tarihli iddianamesinde ve son tahkikatın açılmasına mütedair *6.5.953* tarihli kararda maznunun T. C. K. nun *161* inci maddesine göre cezalandırılması istenildiği halde, son iddiada birde *163* üncü madde ortaya atılmıştır *161* inci maddenin alâkalı fıkralarını mecmuamızın üçüncü sayısında *30* numaralı haşiyede vermiştik. Bu kere de yeniden ortaya atılmış bulunan *163* üncü maddenin balısi geçen *3* ve *4* üncü fıkralarını aynen buraya dercediyoruz:

«Lâikliğe aykırı olarak, devletin içtimai veya iktisadi veya siyasi veya hukuki temel nizamlarını kısmen de olsa dini esas ve inançlara uydurmak amaciyle veya şahsi nüfuz temin ve tesis eylemek maksadiyle dini veya dini hissiyatı veya dince mukaddes tanılan şeyleri â let ederek her ne suretle olursa olsun propaganda yapan veya telkinde bulunan kimse bir yıldan beş yıla kadar ağır hapis cezasiyle cezalandırılır. — Yukarıki fıkrada yazılı fiil yayın vasıtasiyle işlendiği takdirde verilecek ceza üçte birden yarıya kadar artırılır.»

Avukatların Mudafaası :

11.7.953 günü, maznun vekili olarak avukat Arif Emre, Sadık Erdem ve M. Emin Akyüz'ün duruşmaya geldikleri görülmüştür. Müddeiumumilik makamı bu celsede muavinlerden Haldı Egeseli tarafından işgal olunmuştur.

Celse açılınca ilk olarak müdafilerden Sadık Erdem kısa bir konuşma yapmış, bilahere avukat Arif Emre hazırladığı şu müdafaayı yapmıştır:

«Muhterem hâkimler...

«Millî vicdanın tercümanı ve adaletin tecelligâhı olan yüksek mahkemenizde duyduğumuz huzur ve inşirah içerisinde müdafaamıza başlıyoruz. Gerek mahkemelerimize karşı beslediğimiz itimat ve gerekse dâva konusu yazının mahiyet ve muhtevası bizleri müdafaadan mütağni bir dâva karşısında bulunduğumuz kanaatına isal etmiş ise de, sırf bir vazifenin ifası zaruretiyle bazı noktalara temas edeceğiz.

MAZNUNUN NEŞRİYATINDAKİ GAYESİ (45)

Herhangi bir muharririn makaleyi hangi maksatla kaleme aldığını hakkaniyete uygun bir şekilde tesbit edebilmek için onun edebî şahsiyetini, karakterini ve neşir hayatında ötedenberi takip edegeldiği idealini bilmek ve nazara almak lâzımdır. Milletini ve vatanını kendi nefsinden çok fazla sevdiği için, vatanı uğrunda millî mukavemetin kuvvetlenmesi uğrunda istikbalini feda ederek şahsî mahrumiyet ve sıkıntılara duçar olan bir kimsenin millî menfaatlere zarar iras edeceği düşünülemiyeceği gibi, sadece bir yazısı ele alınarak ve buna elden geldiği kadar menfi gayeler izafesine

(45) Müdafaanameler aslında müselsel birer metin halindedir.. Taallûk ettiği mevzuların ayırd edilebilmesi için yer yer tarafımızdan ara başlıkları konmuştur.

çalışılarak mahkûmiyeti istenemez. Bu itibarla müvekkilimizin yazısının T. C. Kanununun 161 ve 163 üncü maddeleri muvahecesinde yapacağımız tahliline esas olmak üzere onun neşir hayatında müdafaa ettiği fikirleri ve millî menfaatlere yaptığı hizmetleri tebarüz ettirerek edebî şahsiyeti üzerinde duracağız :

SOLCULARLA MÜCADELESİ

«Müvekkilimiz Osman Yüksel, istikbalini temin maksadiyle liseyi bitirdikten sonra Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesine girmiş bu Fakültenin felsefe kısmından mezun olacağı bir srada o zaman fakültede karşılaştığı manzara kendsini diploma almaktan alıkoymuş ve her türlü şahsî menfaat ve istikbal endişesini bir tarafa bırakarak memleketin selâmeti uğrunda mücadeleye atılmıştır. Manzara şudur:

«Bir kaç doçent ve profesör ilmî nüfuz ve otoritelerine istinaden mütemadiyen solculuk propagandası yapıyor, bunlar tarafından ahlâkî ve mânevî meziyetlerimiz, burjuva kuruntusu ve ortaçağ kalıntısı gibi gösterilerek gençlik evvelâ millî ruhun tesirinden tecrid ediliyor, bilâhare Karl Marx büyük bir dâhi ve peygamber gibi gösterilerek prensipleri aşılanıyor. O zaman fakültede bu propagandaların tesirine kapılanlarla kapılmıyanlar arasında ikilik vardır. Bu duruma cephe alanlar bu yolda olan öğretim üyelerinin gözünden düşme ve sınıfta kalma gibi tehdid ve baskılar altındadır.

«Herkes gibi durumun ciddiyet ve vehametini takdir eden müvekkilimiz mânevi bir ıztırap içerisindedir. Çünkü bu müessesemiz bütün Türkiye'ye müsbet ilim nurunu aşılayacak öğretmenleri yetiştiren kıymetli bir müessesedir. Vatanın her tarafına terakki ve feyz bu ilim menbaından dağıtılacaktır. Bu ana menbaa karıştırılacak zehir ilerde vatanın her tarafındaki her

nevi okullara intikal edecek yalnız kendi bünyesinde kalmıyacak, bu türlü hocaların tesirine kapılanlar öğretmen olarak yurda dağılacaklar ve karşılaşacakları tertemiz genç dimağlara ayni fikirleri aşılıyacaklar, neticeden bu suretle bu zararlı cereyan hendesi bir nisbetle korkunç bir şekilde tezayüd ve sirayet edecek tir.

«İşte muvekkilimiz bu manzara karşısında kendi gibi durumun vehametini idrak eden arkadaşları ile bu akışın önlenmesi için her türlü çarelere başvurmayı birinci plânda gelen bir vatan borcu sayıyor ve pek tabii olarak ferdî istikbalini memleketi uğrunda icabederse feda etmeyi kendinden geçmeyi bir şeref addediyor. Serdengeçti oluyor...

«Bununla beraber neşir yoluyla mücadeleleye girişmeden evvel durumun islâhını temin maksadiyle ait olduğu Bakanlığa müracaatlar yapılıyor, neticesiz kaldığından devlet büyüklerini o zamanki nüfuzlu milletvekillerini ve bilhassa işin mesuliyetini omuzunda taşıyan zevatı vaziyetten haberdar etmek maksadıyla hususî ziyaretler tertibediliyor. Fakat maalesef hiçbirisi hâdiseye lâyıkı veçhile el konulmasına muktedir olamadığından bizzat ve şahsen mücadele zarureti gösteriyor.

«Bu zarurete binaen fikir mücadelesinin safahatı herkesin malûmudur. Şımarık solcular kabahatlariyle kalmıyarak kendilerine cephe alan bu gençleri mahkemelere veriyorlar. Bulgaristan yoluyla Rusya'ya kaçarken öldürülen Sabahaddin Âli, kendisinin komünist olduğunu ve Devlet Konservatuvarında etrafındaki gençlere bu fikri aşıladığını söyliyen Nihal Adsız adındaki öğretmeni mahkûm ettirirken diğer taraftan kendilerinin foyalarını meydana çıkaranların başında bulunan müvekkilimiz Osman Yüksel'e Atatürk Bulvarında yanında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin birkaç do-

çenti olduğu halde hakaret ve tecavüzde bulunmak cüretini gösteriyor. Ayni zamanda Türklüğe ve Türklere de hakaret ediyor. Yapılan kavga o günün suçüstü mahkemesine intikal ediyor... Bu kavga ve buna inzimam eden Serdengeçti mecmuasının ilk sayısında «Bir Fakültenin içyüzü» başlığı altında neşredilen yazılar müvekkilimin fakülteden kovulmasına ve bu hâdiselerin dâvaları esnasında yapılan tezahüratlar ise milletperver gençlerin Örfi İdre mahkemesine sevkedilmelerine müncer oluyor. Hâdiselerin hakikatını araştırmaya lüzum görmeden maksatlı veya maksatsız neşriyat yapan bazı gazetelerin aleyhdeki propagandaları ve solcuları himaye edenlerin tahrikiyle tevkif edilen ve Sayın Başbakan Adnan Menderes'in muhtelif nutuklarında tabutluklarda işkenceye ve zulme maruz kaldıkları ilân edilen masum ve vatansever gençlerin arasında müvekkilimiz de bulunuyordu. Bu gençlerin beraatıyla neticelenen tarihî dâvadan fazlaca bahsetmeye lüzum yoktur.

MAZNUN, MİLLÎ MUKAVEMETİ ARTIRMAĞA ÇALIŞMIŞTIR :

«Görülüyor ki müvekkilim bu milletin istikbali için ve hele millî mukavemetin korunması maksadiyle kendisini ve istikbalini feda etmiştir. Onun yaptığı bu hizmet her Türk gencine nasip olmayacak derecededir. Buna mukabil gördüğü mükâfat Fakülteden ebediyen tard ve solcular tarafından açtırılan dâvalar sonunda verilen mahkûmiyet kararlarıdır. Bu kadar halisane maksatlarla ortaya çıkan müvekkilimin iddialarının hakikat olduğu ancak 4 sene sonra anlaşılmış ve savcılık tarafından müvekkilimi fakülteden kovduran ve fakültede sol cereyanları yayan kimseler aleyhinde âmme dâvası açılmış ve neticeten müvekkilimin maksadı yani bu gibilerin tasfiyesi ancak 4, 5 sene sonra tahak-

kuk edebilmiştir. Aradaki bu dört senelik fark, millî mukavemet mevzuunda gösterilen hassasiyetin kimden sâdır olduğunu, gösterilen ihmal neticesinde millî mukavemete nasıl zarar iras edildiğini göstermeğe kâfidir.

MAZNUNUN NEŞRİYATINDAN NUMUNELER :

«İşte neşir hayatına atılırken müvekkilimin içerisinde bulunduğu şartlar bunlardır. Bu şartlar içerisinde kim yetişirse yetişsin eğer kendisinde vatan sevgisi varsa, müvekkilim gibi hareket edecek ve millî menfaatlerin korunması için faaliyete girişecektir. Müvekkilimin neşriyatı, içerisinde bulunduğu bu şeraitin öğrettiklerine uygundur. Müvekkilim sol cereyanlara kapılanların millî ve ahlâkî terbiyeleri ihmal edilmiş kimseler olduğunu ve bilhassa imanı zayıfların kolayca zehirlenebildiğini bizzat müşahede ettiğinden bu mânevî esasları takviye maksadiyle müessir bir neşir yolu tutmuştur. Teyidi iddia zımnında yüksek mahkemenize ibraz edeceğimiz Serdengeçti neşriyatı sizlere müvekkilimizin ideali hakkında kâfi kanaat verecektir.

«Bunlardan birincisi Serdengeçti mecmualarının birinci nüshasıdır. Münderecatı mecmuanın hangi ruh ve maksadı taşıdığını göstermekte ve ayni zamanda hülâsa edilen müvekkilimizin hizmetlerine delil teşkil etmektedir.

«İkincisi, müvekkilimizin millî, vatanî hamasî yazı ve şiirlerini ihtiva eden bu dertleri terennüm eden hisleri dile getiren **BU MİLLET NEDEN AĞLAR** adındaki kitabıdır.

«Üçüncüsü, tarihimizin en şaşaalı ve şanlı devirlerinden Kanunî Sultan Süleyman devrinde, bu ihtişamı gören bir ecnebi sefirinin hâtıratını ihtiva eden ve **KANUNİ DEVRİNDE BİR SEFİRİN HATIRATI** adı altında müvekkilim tarafından tercüme ettirilerek neş-

redilen tarihî ve içtimaî değeri olan eserdir, ki gençliğin millî hislerini takviye maksadiyle bastırılmıştır.

«Dördüncüsü, büyük Türk mütefekkiri Ziya Gökalp'ın Türkçülüğün felsefesini yapan **TÜRKÇÜLÜĞÜN ESASLARI** adındaki eseri olup sol cereyanların yıpratıcı tesirlerine karşı millî mukavemetimizi takviye edeceği düşünülerek müvekkilimiz tarafından yeniden bastırılarak neşredilmiştir.

MAZNUNUN MİLLÎ HEYECANI

«Müvekkilimiz dâva mevzuu yazı da dâhil olduğu halde bütün yazılarını milletine karşı beslediği ve ruhunda sevda derecesinde duyduğu sevgi ve heyecanın tesiri altında yazmıştır. Müvekkilimiz, millî menfaatleri siyanet pahasına kendi istikbalini feda eden bir mücadeleci olduğu kadar, vatanî ve millî mevzularda duyduğu heyecanın coşkunluğu altında yazı ve şiirler yazan bir şairdir. Onun gerek edebi şahsiyeti gerek yazılarında hâkim olan üslûbu ve gerekse dâva mevzuu yazı gibi ayni zamanda san'at değeri olan yazılarını yazarken ne derece garezsiz ivazsız masumane bir maksat taşıdığı ve sadece vecid halinde duyduğu heyecanın tesiri altında hareket ettiği hakkında mahkemenize bir misal vermek maksadiyle, ibraz ettiğimiz **BU MİLLET NEDEN AĞLAR** adındaki kitabın 32 ve 35 inci sahifelerindeki iki yazısının okunmasını istirham ediyoruz (46).

«Sakarya'nın aziz hâtırası karşısında millî heyecanın tesiriyle kendinden geçen, âdeta şehidlerin mübarek ruhlarından aldığı ilham ile serbest olup bu yazı ve şiiri kaleme alan; ve yine Türk kahramanlığının mütevazi timsali olan Mehmetçik karşısında onun ru-

---

(46) **Birer nüshası mahkemeye ibraz edilen bu kitaplar, maznunun tesis ettiği «Serdengeçti» neşriyatındandır. Birincisi kendi eseridir.**

hunu içten gelen bir sevgi ile kucaklayan bir vatan çocuğu elbetteki fethin ve Fâtih'in hâtırasını taşıyan Ayasofya'ya girdiği zaman o devrin şan ve şeref dolu mefahirini hatırlıyacak ve hele koca Fâtih'in maksadı hilâfına Ayasofya'nın kilise yapılmasını istiyen kimselere karşı dâva mevzuu yazıda tezahür eden hislerin istilâsına uğrıyacaktır.

BU YAZI, MİLLÎ HEYECANIN MAHSULÜDÜR :

Bu yazı şu veya bu maksadı ifade için değil, her Türk gencinin damarlarında dolaşan asil kanda mevcut kuvvetin, kahramanlık duygusunun ve hürriyet aşkının, tarihî kıymetlerimizin hiçe sayılması karşısında gayrilhtiyari şahlanmasından doğan vecid ve heyecanı tesbit için kaleme alınmıştır. Millî hislerin bu şekilde gayriihtiyari bütün samimiyet ve sıcaklığı ile tezahürlerini hürmetle karşılamak lâzımdır. Tarihî ve millî mevzularda bu derece hassas ve bu derece ince ruhlu olan ve vatanı uğrunda şahsî menfaatlerinden feragat ettiğini isbat eden bir vatandaşın, ancak casusların ve şeriklerinin fiil ve hareketlerine uyan T. C. Kanununun 161 inci maddesiyle sevkedilerek hiyaneti vataniye gibi en ağır bir suçla itham edilmesi revayı hak mıdır?

«İlâhî duygularının istilâsına uğrıyarak heyecanlandığı esnada sarfettiği sözlerden dolayı Hallacı Mansur'u idam eden zihniyeti bugün bütün beşeriyet takbih ederken, millî duygularının heyecanına kapılan vatandaşların bu esnada sarfettikleri sözlerinden dolayı bu terkedilmiş zihniyete tabi olarak onları zindanlara mı atacağız.

BU MEMLEKETTE FİKİR HÜRRİYETİ YOK MUDUR?

«Halbuki Türk Milleti bu zihniyeti bundan (*500*) sene evvel tasfiye etmiştir. Fâtih'in muvaffakiyeti sadece madde plânında İstanbul'un muazzam surlarını ya-

rarak İstanbul'a dahil olmasında değil, aynı zamanda mâna plânında vicdan ve fikir hürriyetini tahdid eden taassubun kalelerini ve duvarlarını yıkarak bütün beşeriyeti vicdan hürriyetine ve lâikliğe kavuşturmuş olmasındadır. Fâtih'in memleketinde, Fâtih'in mâbedinde, Fâtih'in çocuklarına, *500* sene evvel o büyük insanın müslüman olmıyanlara tanıdığı kadar vicdan hürriyeti, fikir hürriyeti tanınmayacak mıyız?

«Koca Fâtih'in beşeriyetin zihniyetini değiştiren bu inkılâbın mâna ve mahiyetinden aradan zaman geçtiği için gaflet ediliyorsa, bu inkılâbın bir in'ikâsından başka bir şey olmıyan ve hükûmetimiz tarafından resmen kabul edilen Evrensel İnsan Hakları Beyannamesindende mi gaflet ediliyor?

«Fâtih'in ruhlarımıza nefhettiği insan haklarını, millî his ve duyguları vicdan ve söz hürriyetini gönüllerimizden tamamen çıkararak manevi varlıklarımızı da birer boş müze haline mi getireceğiz?

TARİH BU HATAYI AFFETMİYECEKTİR :

«Bu dâvanın bir zühul neticesi açıldığını kabule çalışarak bizler durumu mazur görsek bile tarih bu hatayı affetmiyecektir. Türk Milletinin millî mukavemeti bir müzenin cami olmasını istemekle kırılacak kadar zafiyete uğramamıştır. Aksini kabul etmek millî hisleri rencide edecek bir hareket değil midir?

«Şu maruzatımızı müvekkilimizin karakter ve hüviyetini tebarüz ettirerek yazıyı yazarken içerisinde bulunduğu ruh halini tebarüz ettirmek ve binnetice suç unsuru olabilecek herhangi bir kasıt taşımasına imkân olmadığını göstermek maksadiyle yapmış bulunuyoruz. Kasıt bulunmadığı için müvekkilimizin gerek 161 ve gerekse 163 üncü maddelere göre mahkûm edilmesine imkânı yoktur. Bu itibarla müvekkilimin beraatına karar verilmesini saygılarımızla bilvekâle rica ederiz.

Avukat ARİF EMRE

AVUKAT EMİN AKYÜZ'ÜN MÜDAFAASI :

Müteakiben avukat Mehmed Emin Akyüz söz almış ve yapılan müdafaayı tamamlayıcı mahiyette müdafaada bulunmuş ve aynen şunları söylemiştir :

«Muhterem ve asîl Türk Hâkimleri...

«Sanık vekili arkadaşımın rahatsızlığı sebebile vekâleten geçen celse huzurunuza çıktım ve dâvanın esasını bilmediğim için mehil rica ettim.

«Hakikaten o âna kadar, sanığın, bir yazısı sebebile muhakeme edilmek üzere huzurunuza sevkedilmiş olmasından başka dâva hakkında yakînen bir malûmatım yoktu.

İDDİALAR KARŞISINDA İRKİLDİM :

Mehil lûtfedildikten sonra, dosyayı tetkik ettim; sanığa isnad edilen fiilin (AYASOFYA) başlıklı bir yazı yazıp neşretmiş olmasından ibaret bulunduğunu öğrendim. Bu yazı sebebile hakkında tatbiki istenen maddelerin ilk tahkikat hâkimi kararnamesinde T. C. K. nun 161 inci maddesi ve müddeiumuminin son iddiasında ise bu madde ile birlikte 163 üncü maddesi olarak gösterildiğine vakıf olunca hakikaten irkildim.

VAKIAYI MAHALLİNDE TETKİK ETTİM :

«Âmme dâvasını tahrik edenin ve son iddiasında yukarıda gösterilen maddelerdeki cezalarla sanığın tecziyesini istiyenin hepimiz gibi Türk ve Müslüman çocuğu oluşu karşısına, bütün hislerden tecerrüd ederek işin hakikatına varmak için sanığın yazısı üzerinde defalarca durdum. Gerek tek tek kelimelerinin ve gerekse yazının heyeti umumiyesinin taşıdığı maksat, ruh ve mânayı çıkarmaya çalıştım. Yeniden yazı bütün vuzuhu ile ortada olmasına ve din ve imana bağlı müslüman bir Türk çocuğunun samimî hislerinin ifadesinden iba-

ret bulunmasına rağmen, konuyu yazı dışında bir de mahallinde tetkik etmeyi düşündüm. Bunun için şu kısa zaman zarfında İstanbul'a gittim. Müze haline getirildiği tarihtenberi görmediğim Ayasofya'yı bu gözle gezdim. Tam bir hafta önce Ayasofya'da gördüklerimi arzedince yüksek heyetiniz de ayni ruhla tarafımızdan duyulan heyecanı hissedeceğinizden emin bulunmaktayız.

MAZNUN, HİS TARAFI GALİP, MİLLÎ BİR KIYMETTİR :

«Benden evvel konuşan sayın meslekdaşım, huzurunuzda sanık mevkiinde oturtulan, Osman Yüksel'in şahsiyeti, bütün yazılarındaki maksat ve istikameti hakkında hepimizin bildiği geçmiş hâdiselere temas ederek kâfi izahat vermiş bulunmaktadır.

«Sanık Osman Yüksel, yurdumuzun her yeri gibi mübarek bir yerinde Türk ana ve babadan doğmuş, kalbi mücerret bu memleketin hayrı için çarpan müslüman bir Türk evlâdıdır. Tabiî yaratılışı bağlandığı mevzularda kendisini her an coşup taşan bir mizaç sahibi yapmıştır. Fikirlerini ifade ederken şiire kaçan ifade ve buluşları sebebiyle ekseriya hissi galip bulunmaktadır. Osman Yüksel'i hepimiz gibi sizde tanırsınız. Her millet içinde umumu ilgilendiren millî mevzuları bunun gibi his tarafı taşkın şekilde ifade eden kıymetler vardır. Bu kıymetler tarih boyunca, kendi milletleri tarafından idare edilmiş ve şuurlu ve devamlı bir himaye sayesinde, millî hislerin ayakta ve dipdiri tutulması konusunda kendilerinden büyük istifadeler olunagelmiştir.

«AYASOFYA» NIN HUKUKÎ DURUMU :

«Dâva konusu yazı, Ayasofya camiinin cami halinden çıkarılmış olması dolayısiyle duyulan şahsî hisleri ve temennileri ifade etmektedir. Yazıyı ve iddiayı

tahlil etmeden önce adı geçen Ayasofya'nın yaşayan hukukumuz muvacehesinde bir kaç cümle ile hukuki durumuna temas edeceğiz.

«Bilindiği üzere İstanbul şehri bundan 500 sene önce atalarımız tarafından fethedilmiş ve kılıçlarının haldkı karşılığı olarak içindeki her şeyi ile birlikte Türk'e malolmuştur. Fetih günlerini takibeden günlerde, büyük Fâtih Ayasofya'yı cami yapmış, ve bilâhare tanzim edilen meşhur vakıfnamesinde diğer birçok müesseselerle birlikte Ayasofya'yı da cami olarak vakfettiğini bildirmiştir. Vakıflar Umum Müdürlüğünün (Türk Vakfiyeleri) namı altında neşrettiği 1 numaralı cild Fâtih Sultan Mehmed'in vakfiyelerini Arapça ve Türkçe metinleriyle ihtiva etmektedir. Bu cildin mukaddemesinde ve 32 nci sahifesindeki metin ile sonraki tercümelerinde Ayasofya'nın Fâtih tarafından cami olarak vakfedilmiş bulunduğuna ve 8 inci sahifedeki endekste görüldüğü üzere cildin diğer yerlerinde bu vakfa ait vezaifin nasıl ifa edileceğine dair geniş tafsilât mevcuttur.

VAKFIN HALİ ASLİSİ TEBDİL OLUNAMAZ :

«Vakıflar hususunda eskidenberi yaşayıp gelen ve bugün de tatbik edilen hukukumuza nazaran bir cami (mescid) vakfiyeti tamam olduktan sonra hali aslisi tebdil ve tağyir olunamaz. Bu mescidin hangi hallerde müstagnenanh olacağı vakıf hukukuna müteallik eserlerde ve içtihatlarda gösterilmiştir. Büyük hukukçu Ali Himmet Berki'nin vakıflar hakkındaki eserinin 119 uncu sahifesinde başlıyan fasıl, camilerin heyeti asliyesinin tebdil ve tağyir olunamıyacağını açıkça izah eylemektedir. Bunun gibi vakfa müteallik tanınmış hukuk ulemamızın eserlerinde ve ezcümle Ömer Hilmi Efendinin Ahkâmülevkaf isimli eserinin 113 ve 344 üncü meselelerinde buna dair sarahatler mevcuttur.

«AYASOFYA» NIN «MÜSLÜMAN - TÜRK HÜVİYETİ» SİLİNEMEZ :

«Ayasofya Fatih tarafından cami olarak vakfedildikten sonra tam 480 sene bilâfasıla bu hizmette kullanılmış, bu müddet zarfında bu cami içinde adedi milyarlara varan müslüman Türk ecdadımızın başları secdeye varmıştır. Beş asra yakın bir zaman içinde milyarlara varan müslüman Türklerin bu camide ifa ettikleri ibadetlerin şöyle bir tahayyülü dahi insana ne derece heyecan ve istiğrak vereceği izahtan müstağnidir. İçinde beş asır mütemadiyen yapılagelen ibadetler, Ayasofya'nın temelinden zirvesine kadar bütün maddî varlığını Müslüman - Türk hüviyetiyle sarmış, bu maddî varlığı Türk - Müslüman hüviyetinden ayrılmaz ve tecezzi kabul etmez hale getirmiştir. Tarih boyunca nasıl ki bu yurdu müdafaa için sayısız evlâtlarını feda etmiş olan analarla dolu Anadolu'dan Türklük vasfı giderilemezse, Ayasofya'dan da Türk - Müslüman hüviyetinin mânası öylece silinemez.

DURUM, HUKUKEN MÜDAFAA EDİLEMEZ :

«Vakıflar Umum Müdürlüğünün kayıtlarından öğrendiğimize göre, beş asırlık vakıf cami şahsiyetini taşıyan Ayasofya, İcra Vekilleri Heyetinin *24* Teşrinisanî *1934* tarih ve *2/1589* sayılı kararnamesi ile iki satırlık bir yazı ile müze haline getirilmiştir (*47*).

---

(47) Vakıflar Umum Müdürlüğü kayıtlarında görülen bahsi geçen kararnameyi o zamanki resmî gazetede bulamadık. Yaptığımız tetkikat neticesinde bunun «neşredilmeyen mukarrerat» arasında bulunduğu anlaşılmıştır. (Niçin neşredilmemiş niçin saklamışlar, gizlemişler. Bu üzerinde durulacak bir meseledir.)

«Yakın geçmişimize bakıp hâfızalarımızı yokladığımızda, Ayasofya'nın cami iken müze haline getiri-

«Yukarıda işaret ettiğimiz Vakıf hukukumuza nazaran bir caminin ve hele Ayasofya'nın müze haline getirilmesi hukuken ve kanunen caiz bulunmamaktadır. Mevzuatımız bu hususta hiçbir makama selâhiyet vermemiştir. İcra Vekilleri Heyetinin kararıyle *20* seneye yakın bir zamandanberi müze haline konmuş olması ancak fiilî bir durumdur. Hangi zaruret ve saiklerle yapılmış olursa olsun bu durumun hukuken müdafaası mutasavver değildir.

TATBİKİ İSTENEN 161 İNCİ MADDENİN KISA TAHLİLİ :

«Ayasofya'nın müze haline getirilişinin, mevzuatımız muvacehsinde durumuna kısaca işaret ettikten sonra savcının sanık hakkında tatbikini istediği maddeleri kısaca gözden geçireceğiz.

«Müddeiumumilik makamını işgal eden zat son iddiasında müvekkilimizin bu yazı ile (âmmenin telâş ve heyecanını mucip olacak veya halkın mâneviyatını kıracak veya düşman karşısında memleketin mukavemetini azaltacak şekilde asılsız, mübalâğalı veya maksadı mahsusa müstenid havadis veya haberler yaymak suretiyle millî menfaatlere zarar verdiğini) ve ayrıca (lâikliğe aykırı olarak devletin içtimaî veya iktisadî veya hukukî temel nizamlarını kısmen de olsa dinî e-

---

lişi, lâikliğin vicdan hürriyeti üzerinde baskıyı tecviz eden bir mânada anlaşılmağa başlandığı ve yer yer bu istikamette tatbikatın görüldüğü zamana tesadüf eder. O zaman ki bu memlekette bir çok secde edilen yerler şu veya bu bahane ile yıktırılmış ve birçokları da depo, ardiye vesaire gibi hizmetlere tahsisine müsaade olunmuştur. 14 Mayıs demokrasi inkılâbından sonra depo ve ardiye iken cami haline iade edilmiş birçok emsalinin bulunduğunu hepimiz bilmekteyiz.

sas ve inançlara uydurmak amaciyle veya siyasî menfaat veya şahsî nüfuz temin ve tesis eylemek maksadiyle dinî veya dinî hissiyatı veya dince mukaddes sayılan şeyleri âlet ederek propaganda yaptığını ileri sürmekte ve binnetice vatan hainlerine ve katillere verilebilecek cezaların verilmesini istemektedir.

YAZIYI, SUÇ UNSURLARI BAKIMINDAN, İNSAF İLE MÜLÂHAZA EDELİM :

«Yüksek hey'etinizi her türlü suizanlardan tenzih ederek bu iddiayı yapan müddeiumuminin Türklük, Müslümanlık ve nihayet insanlık duygularına hitap ediyor ve dâva konusunda kendilerini insaf ve mülâhazaya davet ediyoruz.

YAZI, TELÂŞ YARATMAMIŞTIR :

«Ayasofya takriben 20 sene evveline gelinceye kadar 5 asırdanberi Türkün ibadet yerlerinden biri iken müze haline getirildiği sıralarda kimsenin telâş ve heyecanını mucip olmamış, asırların olgunlaştırdığı bu mübarek millet, o zaman o kararı da sükûnetle karşılamıştır. O tarihten bu güne kadar, bu konuda hiçbir hareket olmamış bulunması da bu hususu teyid etmektedir.

«Milletimizin, hükûmetleri tarafından alınan kararara itaatı karşısında, bir komşu millet matbuatından bazılarının takındığı taşkın tavır ibretle mütalâa edilmeğe sezadır. Onlar, ortada hiçbir sebep yokken, birden Ayasofya'nın kilise haline getirilmesi yolunda taleplerde bulunmağa başlamışlar ve hattâ bu uğurda fiilî bazı tezahürlerde dahi bulunmuşlardır. İşte, o sıralarda, o gibi şartlar muvacehesinde yazılan bu yazıdan dolayı yazarı ancak takdir edilebilirdi. Nitekim, yazı yazıldığı ve neşredildiği sırada böylece takdir hisleriyle karşılanmış, bu yüzden kendisine neden bu yazıyı

yazdığı hakkında sual sarmağı kimse aklından dahi geçirmemiştir.

«Dâva konusu yazı Serdengeçti mecmuasının Ağustos 1952 tarihli nüshasında intişar etmiştir. Dâva ise bundan aylarca sonra açılmış bulunmaktadır. Yazının intişarından dâva tarihine kadar hattâ dâva tarihinden bu âna kadar Ayasofya'nın tekrar cami haline getirilmesi temennisi dolayısiyle âmmede değil, fertlerde dahi en küçük bir telâş ve heyecan eseri görülmemiştir. Neşrinden sonra bu kadar zaman geçip yazının tesiri derecesi bilfiil anlaşılmış bulunduğu halde müddeiumumiinin, (âmmenin telâş ve heyecanını mucip olma) unsurunu nereden arayıp bulduğuna akıl erdirmek mümkün olmamıştır.

YAZIDA «ASILSIZ HABERLER» YOKTUR:

«Ayasofya'nın 500 senelik cami iken müze haline getirilişi inkârı gayrikabil bir vâkıadır. Kanun haberlerin düşman karşısında memleketin mukavemetini azaltacak şekilde asılsız ve mübalâgalı yayılmasını suç unsuru saymıştır. Ayasofya'nın müze oluşu ve cami iken zeminini, divarlarını ve kubbelerini tezyin eden halılar, tablolar ve yazılar ne varsa hepsinin indirilmiş ve bir depoya konmuş bulunması da herkesce bilinen ve bilmiyenlerce keşfen tahkiki mümkün bir hakikat iken bu hususa taallûk eden yazı kısmının asılsız diye tavsif edilmesi için her şeyden önce insaftan tecerrüt etmek lâzımgelir. Kaldı ki yazı cereyan etmekte olan bir hâdisenin oluşu esnasında umuma duyurmayı matuf bir haber de değildir. Hâdise olalı ve Ayasofya beşyüz senedenberi giydiği müslümanlığa ve Türklüğe ait elbiselerinden soyulalı 20 sene olmuştur. Yazı, yirmi sene evvel olan bir hâdisenin cereyan ettiği yerin bir ziyaret sebebile görüldüğü esnada duyulan hissiyatın ifadesinden ibarettir. Yukarda bir nebze işaret ettiğimiz veçhile bu gibi yazılar ancak millî muka-

vemeti artıran yazılardandır. Vatan müdafaası zamanı geldiğinde her sahada heyecan ifade eden bu gibi yazıların ortaya çıkması, hattâ çıkmasının istenmesi millî mukavemeti artırıcı mahiyette olduklarındandır. 500 senelik bir caminin mevzu hukuka muhalif olsun olmasın müze haline getirildikten sonra ihtiyaca binaen tekrar cami haline getirilmesini istemek müslüman Türk vatandaşının tabiî haklarındandır. Vatandaş ister, icra mevkiinde bulunanlar günün şartlarını ve ihtiyaçlarını nazara alarak bu talebi red veya terviç eder. Bu gibi taleplerin millî mukavemeti azaltıcı hiçbir veçhi yoktur. Demokrasi inkılâbından sonra tekrar cami haline getirilen mescidlerin mevcudiyeti bu yoldaki taleplerin yersiz olmadığına delildir. Ayasofya'nın tekrar kilise haline getirilmesi hususunda Yunan matbuatında ileri sürülen metalibat karşısında müvekkilimizin kalemi eline alıp müddeiumuminin dediği gibi (burası 500 sene evvel kilise idi, yine kilise yapalım ve sahiplerine teslim edelim. Bizans devrinde olduğu gibi üzerine kendi bayraklarını çekerek içerde tapınsınlar) mı demeli idi? Böyle dendiği takdirde 500 senelik tarihin inkâr edileceği ve binnetice kılıç hakkı ile ve binlerce şüheda kanı pahasına alınan yerlerin fetihten evvelki sahiplerine iadesi lâzımgeldiği fikri telkin edilmiş olur ve işte bu fikir ve telkin açıkça millî mukavemetin kırılmasını intaç ederdi. Müvekkilimizin malımız olmuş bulunan bir yer üzerindeki haksız taleplerı bu şekilde karşılamış bulunması ancak takdir olunmak lâzımdır.

YAZIDA, 163 ÜNCÜ MADDENİN UNSURLARI DA YOKTUR:

«161 inci maddenin unsurları ve iddia dolayısile şu kadarla iktifa ettikten sonra müvekkilimize isnad olunan 163 üncü maddenin unsurlarına da bir nebze temas edeceğiz.

«Müvekkilimizin yazısında devletin hiçbir iktisadî, içtimaî ve hukukî temel nizamından ve onların dinî esaslara uydurulması lâzımgeldiğinden bahis yoktur. Yazıda, müvekkilimizin siyasi ve şahsî nüfuz tesis etmek maksadiyle hareket ettiğine dair de sarahat yoktur. Mücerret mecmua çıkarıp neşriyat yapmak maddenin kasdettiği nüfuz tesisinin kabulünü icap ettirmez. Aksi takdirde bütün gazete ve mecmua çıkaranları başkaca delil aramaksızın bu maddenin tehdidi altında mahkemelere sevkedip mahkûm ettirmek yolu açılır ki bu yol fikir ve neşir hürriyetinin imhasına müncer olur. Kaldı ki kanun neşriyat yoluyla şahsî nüfuz tesis etmenin lâikliğe aykırı olmasını da şart koşmuştur. Müze haline getirilen tarihî bir caminin tekrar cami haline getirilmesini istemekte lâikliğe aykırı hiçbir cihet yoktur. Lâiklik camilerin vakfiyetine bakılmaksızın müze haline getirilmesini ve müze haline getirildikten sonra da kilise haline getirilmesini istiyenlerin bu taleplerinin tervicini emreden bir bâtıl anlayış ve rejim değildir. Ayasofya konusunda müze haline getirme fiilinde mevzuata aykırı bir mahiyet vardır. 500 sene Türk ve müslüman hüviyetini iktisap eden vakıf bir caminin onun mevcudiyeti ile iftihar eden milyonlarca müslümanın dinî hissiyatına bakılmaksızın bir kalemde müze haline getirilmesinde, eğer aranacaksa lâikliğe aykırı bir mahiyet mevcuttur. Yoksa Türk hâkimiyeti altında bulunan bir memleket içinde Ayasofya camiinin kilise yapılmasını istiyenlere karşı orası tekrar cami olacaktır denilmesinde millî varlığımızdan bir şeyin müdafaasından başka hiçbir kasıt ve mahiyet mevcut değildir ve düşünülmemek lâzımdır.

MÜDDEİUMUMİ, İDDİA ETTİĞİ SUÇUN UNSURLARINI GÖSTERMEMİŞTİR:

«Müddelumumilik makamını işgal eden zat, mü-

vekkilimiz hakkında tatbikini istediği maddelerdeki unsurların birer birer ne veçhile teşekkül ettiğini izah etmek ve delilleriyle göstermek mevkiinde bulunduğu halde böyle yapmamış, yazıdan bazı cümleler alarak ve ilâveler de yapmak suretiyle bunların lâikliğe aykırı, millî mukavemeti kıracak, şahsî nüfuz tesis edecek mahiyette bulunduğunu indî olarak söylemekle iktifa etmiştir.

MİLLİ MUKAVEMETİ, BU GİBİ DÂVALAR KIRAR:

«Müddeiumumilik makamı kendine gelen her iş üzerinde uluorta iddianame tanzim edip vatandaşları sanık sıfatile mahkemeye sevk için kurulmuş bir baskı âleti değildir. Bilhassa bu gibi mevzularda dâva açmadan evvel savcılığın inceden inceye tetkikat yapıp üzerinde durması bir lâzimedir. Vatana bağlılık ve vatandan olan âbideler üzerinde hassasiyetten ileri gelen düşünce ve his ifadelerinin, millî mukavemeti kıracak mahiyette tavsif edilmesinde cidden azim bir hata ve tehlike mevcuttur. Bu gibi dâvaların açılması bu mevzularda millî mukavemeti artıracak şekilde ya zı yazma kudretine sahip olanları ürkütür ve binnetice millî mukavemeti kırar. Bir vatandaşın mahkemede beraat etse dahi sanık sıfatile bu maddeler tehdidi altında aylarca muhakeme edilmesinin tevlid edeceği baskı tesiri izahtan vârestedir. Bir baskı tesiri uyandırabilecek bu gibi dâvaların açılmasının büyük bir titizlikle üst makamlarca kontrol edilmesini istemek halk kımızdır.

BİLİRKİŞİ RAPORU KÂFİDİR:

«Dâva konusu yazı dosyadadır. Yukardanberi verdiğimiz izahat şahsî görüşümüz olmakla beraber bu hususta dosyada bizi teyid eden kıymetli bir vesika da mevcuttur. Sorgu hâkimliği yazının hukukî durumu

için bilirkişi tetkikatına lüzum görmüş ve memlekette tanınmış olan hattâ beynelmilel şöhreti bulunan bir ilim adamımız Profesör İsmail Hakkı Baltacıoğlu'na yazıyı tetkik ettirmiştir. Bu muhterem zat, müvekkilimin yazısını her bakımdan hakikaten incelemiş ve 2.4.953 tarihli bir rapor vermiştir (48).

«Dâvamızda müvekkilimizin lehine olduğu için değil, hakikaten akıl ve hikmete, kanunların ruhuna, insan hakları ve cemiyet nizamı prensip ve gereklerine uygunluğu bakımından, bu bilirkişi raporu, adlî edebiyatımıza geçecek kıymette bir vesika olarak karşımızda durmaktadır. Müvekkilimizin yazısının mahiyeti hakkında şu vukuflu tahlilden sonra bir de bizim tahlile girişmemiz zaid bulunmaktadır.

YAZIDAKİ CÜMLELERİ, MEVRİDİNE HASRETMEK LÂZIMDIR:

«Ancak şu kadarını söyemek lâzımdır ki, bu yazı kendi mevzuu ve çerçevesi içinde mütalâa edilmek, muhtevasına geçen kelimeleri (Fatih'in mâbedinden ki tabı mübini, bu ulu dini kaldıran kim?) gibi cümleler, din ve kitabın memleketten kaldırıldığı mânasında olmayıp, mücerret Ayasofya camiinden kaldırıldığı mânasındadır ve bugünkü hale nazaran da hakikatin tam bir ifadesidir.

AYASOFYAYI BUGÜNKÜ HALİYLE GÖRMEK HER KESİ BÖYLECE DUYGULANDIRMAKTADIR:

«Yukarıda da işaret ettiğimiz veçhile, bir hafta önce bizzat vaki olan ziyaretimiz, vâkıalara dair söylenenlerin doğruluğunu bize göstermiş bulunmaktadır.

---

(48) Bilirkişi raporunun metni üçüncü sayımızda aynen neşredildiği cihetle, rapordan alınıp müdafaanamemize konmuş bulunan cümleler, tekrar olmaması için buraya dercedilmemiştir.

Filhakika vaktile içinde gürül gürül ibadet edilen Aya sofya, bugün, bütün elbiselerinden soyulmuş, ölü bir mezar sükûtu içinde bomboş durmaktadır. Avlusundaki şadırvanlar kurumuş, camiin içindeki halılar, duvarlardaki levhalar, yazılar hepsi kaldırılmış... Çok büyük oldukları için yerlerinde bırakılan sekiz levha ile mahkûk birkaç cümle yazıdan başka, beşyüz sene içinde müslüman Türkün camiye giydirildiği elbiselerden hiçbiri yerinde değil. Bugünkü halile Ayasofya, ayakta duran, mânasından tecerrüd etmiş bir taş ve sütun yığını halindedir. Ziyaretçiler, içeriye ayakkabı ile girmekte ve sokakta dolaşır gibi hiçbir kayda tabi olmadan dolaşabilmektedir. Üzerinde yürünülen zemin yer yer kazılmış, bu binanın ilk zamanlardaki temellerinden bazı yerler meydana çıkarılmış... Bu çukurlarda biriken temel suları yosunlaşmış ve kokmakta... Koca bina içinde dört bekçi... her biri bir köşede yerde taşlar üzerine oturmuş... Öylece ziyaretçi beklemekte. Camiin duvarları yer yer taş ve sıvaları döktilmüş... Her taraf hali üzre terkedilmesinin kirliliği içinde... Dehlizler karanlık... Cami halinde iken mevcud olan elektrik tesisatı kaldırılmış... Yalnız, yağ kandilleri boş ve metruk bir halde yerlerinde asılı durmakta... Koca âbide, koca eser, gezdiğim bir saat zarfında benden başka üçü kadın ve beşi erkek olmak üzere sekiz (Rum vatandaş) tarafından ziyaret edildi. Ayasofya'nın cami halindeki ruhaniyetini yakinen görüp bilenler için bugünkü hali hakikaten hüzün verici bir haldir. Eski halini bilip ruhaniyetinden feyz almış olanlar içinde biraz hassas bulunanların müvekkilim Osman Yüksel gibi heyecana gelmemesine imkân yoktur. Bu tesir ve neticeyi bizzat yaşamış olmaklığım sebebile yüksek heyetinize arzetmeğe cesaret buluyorum. Ayasofya'yı gezerken duyduğum hislerin mahiyet ve kuvvetini sizlere duyurabilmem için kelime bul-

makta acz içindeyim. Yalnız şu kadarını söyliyeyim ki, ziyaret için bilet alıp kapıdan içeri girdiğim andan, orayı terkedeceğim ana kadar hemen her anım göz-yaşları içinde geçmiştir. Öyle ânlarım oldu ki, içimden boğula boğula ağlamak geldi, başkaları görmesin diye karanlık bir dehlize girdim... Ve orada sükûnete gelmeğe çalıştım. Hislerine oldukça hâkim bulunan ben dahi ziyaretim esnasında gördüğüm manzaradan bu kadar müteessir olursam, Osman Yüksel gibi hisleri çok galip bir müslüman Türk çocuğunun ne hale geleceğini tahminde güçlük çekilmez. Kararınız ne olursa olsun, yolunuz İstanbul'a düştüğü anda, burayı siz de bir defa geziniz... Ve kendinizi Osman Yüksel'in yerine koyarak etrafı öylece mütalâa ediniz... Buranın eski ruhaniyetli halini bilenler göreceklerdir ki, Osman Yüksel, ziyaretin kendisinde hasıl ettiği hisleri bundan başka türlü ifade edemezdi. Nitekim o da yazısında Ayasofya'da duyduklarını ve temennilerini ifa deden başka bir şey yapmamıştır. Bu gibi tesirler altında yazılan yazılarda çok daha şiddetli heyecan ifadeleri bulunsa bile, yazarına başka türlü kasıdlar izafe edilemez... ve edilmemelidir de...

«Müvekkilim Osman Yüksel, sorgularında bu yazıyı, Ayasofya'yı ziyaret ederken zaptedemediği göz yaşlarının tesirile yazdığını açıkça söylemiştir. Aynı göz yaşları bende de aktığını ve o göz yaşları akarken bir an mâbedin koca ve kalın duvarları kaybolup gözümün önünde binlerce şühedanın canlanarak bana hitabettiğini ve aramızda sessiz ve kelimesiz bir konuşma cereyan ettiğini söylersem, hissen benden daha galip olan müvekkilimin ziyaret esnasında neler duyduğunu şöylece esas hatlarile tahmin etmekte güçlük çekmezsiniz. O, bu duygularını kaleminin kudreti nisbetinde yazısına aksettirmekten başka hiçbir şey yapmamıştır. Ve ancak şunları söyliyebilmiştir:

İŞTE DAVAYA KONU OLAN YAZI:

«AYASOFYA»

«Ey islâmın nûru, Türklüğün gururu Ayasofya! Şerefelerinde fethin, Fâtih'in şerefi ışıl ışıl yanan muhteşem mâbet!... Neden böyle bomboş, neden böyle bir hoşsun? Hani minarelerinden göklere yükselen, tâ... mâveradan gelen, ezanlar?! Hani o ilâhî devir, ilâhi nizamlar!..

Ayasofya ses vermiyor! Ayasofya bir hoş, Ayasofya bomboş!..

Hani nerde, şu muhteşem minberde, binlerce erin, binlerce gazinin baş koydu ğu şu temiz yerde, şimdi hangi kirli ayaklar dolaşıyor?! Ayasofya Ayasofya! Seni bu hale koyan kim? Seni çırılçıplak soyan kim?

Hani, gönüllerden kubbelere, kubbelerden gönüllere gürül gürül akan, sineler yakan Kur'an sesleri?!

Kur'an sesleri dindirilmiş, Müslüman lar sindirilmiş!.. Allah - Muhammed, Hülefa-i râşidin, bu din ululârının isimleri kubbelerden yerlere indirilmiş!..

Fethin, Fâtih'in mabedinden kitab-ı mübini, bu ulu dini kaldıran kim?.. Dinimize, imanımıza saldıran kim?..

Asırlık sûrların arkasından köhne Bizansı hortlatmak istiyen kimin eli, bunu söyliyenler kimin dili, Ayasofya'yı puthane yapan hangi delidir?!..
Elleri kurusun, dilleri kurusun!... Ayasofya Ayasofya, seni bu hale koyan kim?.. Seni çırılçıplak soyan kim?!..

Ayasofya! Ey muhteşem mâbet!.. Merak etme. Fatih'in torunları bütün putları devirip seni camiye çevirecekler. Gözyaşlarıyla abdest alarak sacdelere kapanacaklar... Tehlil ve tekbir sadaları boş kubbelerini yeniden dolduracak... İkinci bir fetih olacak... Ozanlar bunun destanını yazacaklar, ezanlar ilânını yapacaklar... Sessiz ve öksüz minarelerinden yükselen tekbir sesleri fezaları yeniden inletecek. Şerefelerin yine Allahın ve onun sevgili Peygamberi Hz. Muhammed'in şerefine ışıl ışıl yanacak... Bütün dünya Fatih dirildi sanacak... Bu olacak Ayasofya, bu olacak!.. İkinci bir fetih, yeni bir basübadelmevt... Bu muhakkak... Bu günler yakın, belki yarın, belki yarından da yakın!..»

Osman YÜKSEL

Muhterem hâkimler... Bu konuda daha fazla söylemeyi zaid buluyorum. Siz-

ler hepiniz müvekkilim gibi birer müslüman ve Türk evlâdısınız. Onun his ve heyecanlarını sizlerden daha iyi kim anlıyabilir?

Temiz vicdanlarınızın ifadesi olacak kararınızı büyük bir tevekkül ile bekliyoruz. 11/7/1953.»

M. E. AKYÜZ»

Mütealkiben avukat Arif Emre söylenenlere ilâve edecek bir cihet görmediğini bildirmiş ve son söz kendisine verilen maznun Osman Yüksel de 25.4.953 tarihli dilekçesi muhteviyatınındaki esaslardan hareket ederek şu müdafaayı yapmıştır:

Serdengeçti Osman Yüksel'in Müdafaası

Muhterem Hâkimlerim;

Huzurunuza çok garip, çok acı, çok ağır isnadlarla çıkarılmış bulunuyorum! Çünkü dâvaya mevzu olan yazı ile bana isnat olunan suçlar arasındaki uçurumu hiç bir vicdan; hiç bir kanaat ve âdalet ölçüsü dolduramaz!. Biz 15 yıla varan neşriyat hayatımızda, daima millî mevzuları ele alan, bu mevzuları duyan, yaşıyan, yazılarımızla yaşatan bir insan olarak tanınmışızdır. Şahısların, fertlerin sınırlarını aşan, milleti alâkadar eden, her mevzu bizi yakından alâkadar eder. Mecmua, Broşür, kitaplarla yaptığımız neşriyat incelenirse görülür ki, bu neşriyat, içtimaî millî mevzuları ele alan yazılarla doludur.

İşte sayın savcımızın «millî mukavemeti kırıcı» de yu 161. madde ile huzurunuza getirdiği yazı, bütün bu

unsurları ihtiva eden bir yazıdır. Biz, resmî bir kumar olan millî piyangodan başka bütün millilerin dostu, gayrı millilerin düşmanıyız. Yazımızın başlığı «Ayasofya» ismini taşıyor. Yazı Ayasofya'ya aittir. Bu bina tarihi bir binadır. Bir devir açıp, bir devir kapayan Fatihin ilk hutbeyi okuduğu bu binanın İslâm - Türk âleminde bambaşka bir mevkiî vardır. Yeni zamanlara ilk nefhayı, ilk nefesi Fatih, Ayasofya minberlerinden üflemiştir. Onun için iddia makamının «bir Camii müze haline getirmek müslümanlığın ortadan kaldırılması demek değildir» demesi hiç bir mâna ifade etmez. Kaldı ki biz yazımızda böyle bir şey de söylemiyoruz...

Geçen sene Ayasofya'yı ziyaret etmiştim. Binaya girer girmez, muazzam perişan bir boşluğun içine düştüm sanki!.. Ayasofya'yı camileştiren ne varsa imha edilmiş, islâmın, Türklüğün takdir ve tebcil ettiği Allah - Muhammed gibi büyük isimler yerlere indirilmiş, bu tarihî perişanlık, bu kendi kendini inkâr dekoru içinde, eski günleri, İstanbul'un fethini, şu minberde Fatihin okuduğu ilk fetih hutbesini duyar gibi oldum.

Tâ... asırların, nesillerin arkasından gelen bir sesle boş kubbelere şöyle seslendim:

«Ey İlâmın nurû, Türklüğün gururu Ayaofya!.. Şerefelerinde fethin, Fatih'in şerefi ışıl ışıl yanan muhteşem mâbet!.. neden böyle bomboş, neden böyle bir hoşun? Hani minarelerinden göklere yükselen, tâ maveradan gelen ezanlar?! Hani o ilâhi devir, ilâhi nizamlar?!.. Ayasofya ses vermiyor, Ayasofya bomboş, Ayasofya bir hoş!.. Ayasofya, Ayasofya seni bu hale koyan kim? Seni çırılçıplak soyan kim?.» ilâhiri.. Bir mâbet, tarihî bir mâbet içinde idim.. Elbette böyle bir yazının dini bir hüviyeti olacaktı. Fetih'ten Fatih'ten tarihten bahsediyordum. Bu bakımdan da millî bir cephesi olacaktı; böyledir de..

Böyle bir yazıya nasıl olur da «161.» maddenin ağzıyla **«Millî menfaatları kırıcı» «Halkın mâneviyatını bozucu», «Düşman karşısında memleketin mukavemetini azaltıcı», «Yabancılarla işbirliği yapmak»** v.s. v.s. gibi bizi çileden çıkartan, bizim can düşmanımız komünistlere isnat edilebilecek en şeni, en deni suçlar isnat edilebilir? Şimdi beni götürsünler, şu meydanda ipe çeksinler.. razıyım.. Belki bilmeden meselâ uyurken gece bir suç işlemişimdir. Fakat beni bile bile, şuurla senelerce mücadele ettiğim böyle iğrenç suçlarla muvakkaten de olsa suçlandırmasınlar!

Bizim dâvamız açıktır; meydandadır. Bu dâva mecmuamızın parolasını teşkil eden Allah — Millet — Vatan dâvasıdır. Biz bu 3 büyük gerçeğe delicesine bağlıyız. Bunların aleyhinde tek kelime söylemeyiz, yazmayız; elimizden gelirse söyletmeyiz, yazdırmayız da..

Dâvaya konu olan yazı, bilirkişi raporunda da belirtildiği gibi, millî mukavemeti kırmak şöyle dursun, millî heyecanı, millî hisleri şahlandıran, millî mukavemeti takviye eden, hisli hüzünlü, **«bir bakıma hayali, tarihî romantik neviden dinî bir yazıdır.»** Bilirkişiyi biz seçmiş değiliz. Kendileri seçmiştir. Fakat rapora yine kendileri itiraz etmektedirler. Bir muharrir olduğu kadar aynı zamanda içtimaiyatçı, estetikci olan İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun mütalâasına sayın savcı «5» bende kadar iştirâk edebileceğini ancak bundan sonraki mütalâalara iştirâk edemiyeceğini söylüyor.

Halbuki bilirkişi raporu, bir bütündür. Birinci bentteki mütalâalar, sonuncu bende kadar sebep netice münasebetleriyle sıkı sıkıya birbirine bağlıdır. Bu hususta tam bir selâhiyet sahibi olan Profesör, dâvaya konu olan yazıyı muhtelif yönlerden, din, iman, heyecan, pisikoloji, sosyoloji, estetik, politik, her cepheden tetkik etmiş, yazımızın okuyucular üzerindeki tesirine,

reaksiyonuna varıncaya kadar incelemiş, raporunu vermiştir. Filhakika raporda **«Bu yazıyı dinsiz okusa da dindar okusa da hiç bir harekete geçmez»** denilmektedir. Bu kadar bedahete, sarahete rağmen, iddia makamı, bizi muteassıp halkı Ayasofya'nın işkaline, Hükûmet aleyhine harekete geçirmekle itham etmektedir. Ne gülünç bir iddia... Yazı neşredileli «10» ay olmuştur. Savcılığın iddia ettiği gibi, yazımız onların diliyle mutaassıp, bizim dilimizle müslüman halkı harekete getirse idi, fetih yıldönümü bulunmaz bir fırsattı. Görülüyor ki iddia makamı hayalatla meşkul. Bize vakaların da tekzip ettiği olmıyacak, olamıyacak isnatlar, yapmaktadır. Hakikat şudur ki, yazımız üzerine harekete geçen müteassıp halk değil, çoktandır müddei hususi haline gelen müddei umumiler ve ona emir verenlerdir. Doğrusu biz inkılâbın ve Cumhuriyetin koruyucusu C. Savcılarımızın bu kadar muteassıp olduğunu bilmiyorduk!.

İddia makamının diğer bir iddiası da şudur : Biz Türk - Yunan dostluk münasebetlerini bozmuşuz. Bir kısım vatandaşlar arasına nifak sokmuşuz. Ağlar mısın, güler misin?!

Efendim, her memlekette böyle yazılar yazılır ve yazılmaktadır. Bunlar siyasî münasebetlere tesir edici, siyasî makaleler değildir. Kaldı ki satışı 100.000 ni aşan gazetelerimiz, bu arada «Yeni Sabah» ve «Hürriyet» Türk-Yunan münasebetlerine dair çok ağır yazılar yazmışlardır.

Sayın Savcılarımız bunları görmüyor da, benim «10» ay evvel mecmuamda neşrettiğim siyasetle, politika ile zerre kadar alâkası olmayan, şairane bir uslupla kaleme alınan, Ayasofya'nın boş kubbeleri altında eski günleri, fetih günlerini hayal eden yazımı mı görüyorlar.. Çoktandır unutulan, rüzgâr gibi gelip geçen bu yazı mı Türk-Yunan dostluğunu bozuyor..

Şimdi müsaadenizle size Hürriyet Gazetesinin 9 Temmuz 1953 tarihli başmakalesini okuyorum. Dostluk münasebetleri bakımından bir benim yazıma bakılsın, bir buna.. Bütün mesele kurt - kuzu hikâyesinden ibaret.. Burada Adaletin huzurunda bir siyaset adamı gibi konuşacak değiliz. Hangi dostluk efendim..

Komşumuzun dün daha yaktığı yıktığı ocaklar tütmedi. Ne münasebet efendim; Her milletin kendine göre, mukaddesleri, tarihi, hissiyatı vardır. Bunlar millî kıymetlerdir. Bu husus politikayı, politikacıları, hele siyasetle asla alâkası olmıyan adalet cihazını hiç ilgilendirmemesi iktiza eder.

Yunanistan'da Fetih yıldönümü münasebetiyle, hattâ ondan daha evvel neler olmuştur, neler olmaktadır. Bunlar hepinizin malûmu. Bütün bunlara rağmen Hariciye Vekilimiz şu günlerde yine Atina'dadır. Siyaset adamları başka, biz başkayız.

Rica ederim ; insaf edilsin, zaman zaman Atina sokaklarında Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı için yapılan mümayişler, Türk elçiliğine doğru yürüyüşler olup, bu vesile ile Türk düşmanlığı yapılırken İstanbul'un Türkler tarafından fethinin mâtemini bütün Yunanistan, devlet adamları, din adamlarıyla birlikte tutar, Kilise çanları âfakı inletirken, Türk - Yunan dostluğuna rağmen Batı - Trakya Türklerinin toprakları ellerinden alınırken, ecdat yadigârı camilerimiz Türbelerimiz Yunan makamları tarafından yıktırılıp taşları helâ yapmak için kullanılırken, Yunan gazeteleri bize İstanbul ismini dahi çok görüp İstanbul'un «Kostantaniye» olmasını isterlerken, İstanbul'un yerli Rumları da dahil, Ayasofya'nın Kilise olması için geniş propaganda yaparlarken, Anadolu'nun bir köşesinden garip Müslüman bir Türk çocuğu İstanbul'a gelmiş, Ayasofya'yı, Fethin, Fatihin mâbedini ziyaret etmiş.. Ayasofya'nın boş kubbeleri altında tarihinin ecdadının, dininin

imanının sesini duymuş, duyurmuş.. Çoktandır öksüz kalan minarelerde bir ezan sesi, duymak istemiş. Çok mu; insaf edilsin!. El insaf.. Neredeyiz. Hangi memleketteyiz?

Bidayette de söylediğim gibi savcılık bu dâvayı yanlış yere getirmiş.. Dosyayı Yunanistan'a gönderseydi daha iyi etmiş olurdu.

İstanbul'un, hattâ İzmir'in Yunan olduğunu söyliyen, bunun üzerine şiirler kasideler yazan Yunan mu harrirlerini, şairlerini Yunan hükûmeti teşvik, tebcil ederken, Ayasofya da tekbir ses, tekbir sesi, ezan sesi işitmek istiyen bir insanı bizimkiler vatana ihanet suçuyla ağır ceza mahkemelerine sevkediyor...

Bu mukayese beni çıldırtıyor, çıldırtıyor beni!. Sanki karşında, iddia makamında, Müslüman bir Türkü değil, Athenegorasın mümessilini görüyorum!. Ürperiyorum!. ürperiyorum!...

Din gayretiyle, iman gayretiyle kurtulan, şehitler ve gaziler memleketi olan bu memlekette kendi öz vatanımızda, kendi vicdanımızın kendi imanımızın kendi tarihimizin, sesini duyurmak, neden, niçin hangi ölçülere göre suç oluyor?!.

Anlamıyorum, anlamıyorum. Sayın savcımıza göre biz bu yazıda samimî değilmişiz.. Ne bilmişler?. Nereden bilmişler, kalbimize mi girmişler? Acaba kalbimiz solda olduğu için bize solcu mu demek istiyorlar?. Onun için mi, solculara, sabotajcılara «5». kollara tatbik edilen 161. maddeyi bize tatbik etmek istiyorlar. Samimiyet!. Ben serapa samimiyet, serapa iyi niyet serapa göz yaşı olan bir adamım..

Bu yazıyı yazarken ağlıyordum. Arkadaşlara okudum.. Onlar da ağladılar, ısrarla rica ettiler : Bunu önümüzdeki sayıya koy diye.. Ben, de koydum.

Yine iddia makamı yazımızda bir takım hususî maksatlar arıyor. Rica ederim: Benim, Ayasofya Cami

olunca ne gibi bir hususî maksadım, menfaatım olabilir?!

Ayasofyya'ya müezzin mi olacağım, imam mı? Asıl hususi maksatları olanlar karayı ak aklı kara göstererek her ne bahsına olursa olsun bizi mahkûm ettirmek isteyen müddeiumumilerdir.

Sayın savcımız, geçen celsede serdettiği iddianâmesinde, Ayasofya'dan bahsederken mütemadiyen, «aslında kilise olan», «aslında kilise olan» deyu kilise kelimesi üzerinde ısrarla durdular. Bana bu çok ağır geldi!. Muhterem savcımız, bırakalım onu Rumlar söylesin.. Biz Türküz, Müslümanız. Biz, bize yakışanı söyliyelim. Aslın da bizim de maymun olduğumuz söyleniyor.. Şimdi hangi baba yiğit ben maymunum deye bir iddiada bulunabilir.. Eskiden, bundan 1000 sene evvel İslâm - Türk; istilâlarından evvel, Anadolu'ya «Diyar-ı Rum» deniliyordu. Yoksa Ayasofya gibi bizim olan, bizden olan herşeyi yıkıp, silip süpürüp Anadolu'yu da tekrar.. Diyar-ı rum, mu yapacağız?.. Athenagoras bunu duysaydı savcımızı alnından öperdi.. Bu ne mantık, bu ne iş, bu ne gidiştir!. Sonra sayın savcımızın iddia ettiği gibi ben bu yazımda hiç bir dini hattâ bir milleti itham etmedim. Ben kendi kendimizi tenkit ettim. Yazımız da sadece «köhne Bizans» tâbiri vardır. Bu tarihin hükmüdür. Bunu Bizans tarihcileri dahi itiraf ediyorlar.. Kraldan ziyade kıralcı, Kostantinden ziyade Kostantincl olmak neye?!..

Biz bir hakikatı tesbit ettik. Bu hakikat şunlar : 500 yıldır cami olan bu büyük mâbet câmi olmaktan çıkmıştır, çıkarılmıştır. Evvelâ hukuken, kanunen buna hiç bir kurul ve otoritenin hakkı yoktur. Yine savcının iddiası hilâfına, dinimizin tebcil ve takdis ettiği «Allah Muhammed» gibi levhalar, büyük isimler yerlere indirilmiş, çok büyük oldukları için kapı dışarı edilememiştir. Gözlerimle gördüm...

Bizans devrine ait ne varsa, büyük bir itina ile ortaya çıkarılmış, bizden olan, bize hitap eden her şey imha edilmiştir. Ayasofya şimdiki haliyle içinde mum yanmıyan, istavroz, günah çıkarılmıyan bir kilisedir. Elbette Müslüman bir Türk olarak, bundan hüzün duydum. İdare ve siyaset adamları ne derlerse desinler, nasıl düşünürlerse düşünsünler. Biz her yapılan değişikliği alkışlamak, her olanı, her söyleneni, kabul etmek mecburiyetinde değiliz! Acı duymak hakkımız da mı yok!

Muhterem hâkimlerim :

Sayın savcımız 161. madde de tutunamayınca işi bu sefer 163. maddeye nakletti.. Öyle ya beğen beğendiğini, herkes reyinde hür.. Demokrasi bu.. Biri tutmazsa biri tutar.. Neredeyse bütün maddeleri üzerimde tatbik edecek! At babam at... 163. madde. Dini neşriyat yapanların başında Demokles'in kılıcı gibi sallanan meşhur madde.. Bu maddeye göre **Devletin esas nizamlarını sarsmak. Bu nizamı dinî inançlara uydurmak, siyasî nüfus ve şahsî menfaat tesis eylemek.. Dinî siyasete âlet etmek.. Duya duya, söylene söylene eberlediğimiz bu madde.**

161. gibi bütün bunlar da benim mizacım, yolum, dâvam hilâfına zıd iddialar, isnadlar.

Şu Ayasofya yazısı Devletin hangi içtimaî nizamını sarmış Allah aşkına.. İktisadî mi, siyasî mi, içtimaî mi? Siyasî menfaat.. Ben siyaset, parti, patırtı deyince kaf dağının arkasına kadar kaçan adamım. İçi parça parça olan adamım! Ne siyaset ne kiyaset, ne riyaset.. Hiç bir şey yok ben de.. Hiç bir partiye, hiç bir siyasî, gayrı siyasî teşekküle girmiş değilim. Hiç bir yerin, hiç bir adamın adamı değilim.

Dini siyasete âlet etmek.. âlet olmak.. ve hele din gibi mukaddes bir duyguyu âlet olarak kullanmak, en

çok iğrendiğim şeyler. Hepsinden el Hazer!.. el insaf!.. Nice nice mahkûmiyet ve mahkûmiyetlere göğüs gerdiğim 7 sene de ancak «20» sayı çıkarabildiğim şu mecmua ile mi? Şahsî nüfus, siyaset, servet...

Muhterem hâkimlerim :

Biz kurultay, nutuk, politika adamları değiliz. Samimi, mümin, gerçek dâva adamlarıyız. Bize isnad edilen suçları şiddet ve nefretle reddediyorum. Buraya kadar oynanan oyun siyaset oyunudur. Şimdi II. Ağır Ceza Mahkemesinin huzurundayım. Artık politika bitmiştir. Vicdanlar, kanunlar konuşacaktır. Benim beraatım için fazla değil, Adaletin A harfi kâfidir. Sizden bunu bekliyorum.

Osman YÜKSEL

Ağırceza Mahkemesinin kararı :

Maznun vekilleri tarafından yapılan müdafaadan sonra hâkimler heyeti müzakereye çekilmiş ve tekrar celse açıldığında esbabı mucibeli karar bilâhare yazılmak üzere, maznunun ittifakla beraetine karar verilmiştir. Sayın A. Fazlı Öztan'ın (62) reisliğinde âza sayın Y. Bahri Bilen ve sayın H. Kâmil Özaydın'dan müteşekkil mahkeme heyetince verilen beraet kararının esbabı mucibeli metni şudur :

K a r a r :

«Gereği düşünüldü : Millî Menfaatlara zarar verecek şekilde faaliyette bulunmaktan maznun yukarıda açık hüviyeti ve adresi yazılı Salim oğlu 333 D. lu

(62) Sayın Fazıl Öztan, bu kararından bir müddet sonra terfian Temyiz Mahkemesine âza tâyin edilmiştir. Halen Temyiz Birinci Ceza Dairesi üyesi bulunmaktadır.

Osman Yüksel hakkında Ankara 2. ci Ağır Ceza Mahkemesinde maznun ile vekilleri avukat Emin Akyüz Arif Emre ve Sadık Erdem'in yüzlerine karşi yapılan açık duruşma sonunda :

«Dâva konusu suç : Maznun Osman Yüksel'in yazı işleri müdürü bulunduğu Ankara'da münteşir «Serdengeçti» dergisinin Ağustos/1952 tarih ve 17 sayılı nüshasında (Ayasofya) başlıklı yazının muhtevi bulunduğu (Kur'an sesleri dindirilmiş, müslümanlar sindirilmiş, Allah, Muhammed, Hülefai Raşidin, bu din ulularının isimleri kubbelerden yerlere indirilmiş, Fethin, Fatih'in mabedinden kitabı mübini, bu ulu dini kaldıran kim? dinimize, imanımıza saldıran kim? asırlık surların arkasından köhne Bizans'ı hortlatmak isteyen eller kimin eli, bunu söyliyenler kimin dili, Ayasofya'yı puthane yapan hangi delidir?, elleri kurusun, dilleri kurusun..... Ayasofya, Ayasofya seni bu hale koyan kim?, seni çırılçıplak soyan kim?, Ayasofya! Ey muhteşem mabet! merak etme Fatih'in torunları yakında bütün putları devirip seni camiye çevirecekler..... Göz yaşlariyle abdest alarak secdelere kapanacaklar... Tehlil ve tekbir sedaları boş kubbelerini yeniden dolduracak... İkinci bir fetih olacak... Ozanlar bunun destanını, ezanlar bunun ilânını yapacaklar... Sessiz ve öksüz minarelerinden yükselen tekbir sesleri fezaları inletecek. Şerefelerin yine Allah ve onun sevgili **peygamberi Hazreti Muhammed'in şerefine ışıl ışıl** yanacak.. Bütün dünya Fatih dirildi sanacak.. Bu olacak **Ayasofya, bu olacak!.. İkinci bir fetih, yeni bir basübadelmevt.. Bu muhakkak... Bu günler yakın belki yarın, belki yarından da yakındır). Gibi sözlerle milli menfaatlara zarar verecek tarzda faaliyette bulunmaktan ibarettir.**

«Maznun sorgusunda : Ayasofya başlıklı yazıyı milli mukavemetleri kırmak maksadiyle yazmadığını,

bir müslüman, Türk olduğu için Ayasofya'nın camî olduğu zamandaki halini düşünerek bu binanın müze haline getirilmesini doğru bulmadığımdan Serdengeçti dergisi ile bu yazıyı neşrettiğini, yazının intişar ettiği günlerde bir kısım Yunan gazetelerinin Ayasoya'nın kilise yapılması yolundaki neşriyatına dayanamıyarak bu yazıyı neşrettiğini, iddia edildiği gibi yazının millî mukavemeti kıracak mahiyeti olmadığını, bilâkis millî hisleri takviye eder değerde bulunduğunu ve yazının lâikliğe aykırı hareket maksadiyle de yazılmadığını söyliyerek savunmuştur.

«Sözü geçen yazıyı bilirkişi sıfatiyle incelliyen İsmail Hakkı Baltacıoğlu dosya içinde mevcut 2/4/1953 tarihli raporu ile (dini duyguları çok kuvvetli olan yazı sahibinin Ayasofya'nın camî olmaktan çıkarılarak müze yapılması üzerine duyduğu şiddetli bir heyecanın tesiri ile bu yazıyı yazdığı, yazının gerçek olayları mübalâğalı şekilde işleyen dini soydan romantik bir mahiyette olduğu ve bir dereceye kadar san'at niteliği olan estetik bir değer de taşıdığı, yazıda dindarları, müteassıpları kışkırtacak bir nitelik de olmadığı, topluluk ve sosyal düzene zarar verecek bir vasıfta bulunmadığı) bildirilmektedir.

Her ne kadar C.M.N. liği maznunun dâva konusu yazı ile T.C.K. nun 161 ve 163 ncü maddeleri hükümlerini ihlâl eylediğinden bahisle tecziye talebinde bulunmuş ise de; mahiyeti yukarıya aynen dercedilen yazı; maznunun safahattaki savunması, bilirkişi mütalâası, dosya münderecatiyle birlikte kül halinde nazara alındığı takdirde maznunun bu yazıyı eskiden camî olan Ayasofya'nın sonradan müze haline getirilmiş olmasını şahsî kanaat ve akîdesine uygun bulmadığı için dini duygularının tesiri altında kalarak yazıp neşrettiği bu yazının intişar ettiği sırada bir kısım Yunan gazetelerinin Ayasofya'nın kilise yapılması yolun-

da neşriyatta bulunmalarının da maznun üzerinde bir teessür husule getirdiği ve şu duruma göre maznunun bu yazısında ne millî menfaatlara zarar vermek ve ne de lâiklik prensibine aykırı propaganda yapmak gibi bir kasıt ve mâna görülmediği ve netice itibariyle maznunun T.C.K. nun 161-163 ncü maddeleriyle cezalandırılmasını haklı gösterecek delil ve sebep olmadığı için müsnet suçlardan BERAATİNE, 11/7/1953 tarihinde ittifakla verilen karar C.M.U.M. Hakkı Engeseli hazır olduğu halde maznun ve vekilleri avukat Emin Akyüz, Arif Emre ve Sadık Erdem'in yüzlerine karşı açıkça okunup onatıldı 11/7/1953.»

Müddeiumumiliğin temyizi :

Maznunun beraetine müteaddir verilen bu karar, C. Müddeiumumiliği tarafından maznun aleyhine 18.7.1953 tarihinde temyiz olunmuştur.

Temyiz dilekçesine ek olarak verilen ve C. Müddeiumumi muavinlerinden Hakkı Egeseli imzasını taşıyan 7.8.953 tarihli temyiz lâyihası şudur :

«Millî menfaatlere zarar verici faaliyette bulunmaktan sanık Osman Yüksel hakkında yapılan duruşma sonunda : Beraatine dair Ankara İkinci Ağır Ceza Mahkemesinden verilen 11.7.953 tarihli kararı şu düşüncelerle kanuna uygun görmemekteyiz :

1. Sanık, kendisinin mesul müdürü bulunduğu Ankara'da intişar eden «Serdengeçti» dergisinin Ağustos 1952 tarihine ait 17 sayılı nüshasının 3 üncü sahifesinde kendi imzası altında neşrettiği «Ayasofya» adlı yazının kül halinde mütalâasından da anlaşılacağı gibi bu binanın cami halinden müze haline ifrağını temin eden düşünce ve zihniyete karşı aksülamelini izhar etmektedir. Bu düşünce ile kaleme alınan yazının ana fikri, memlekette terk edilen ilâhî devir ve ilâhî nizamların kötü oluşlarının bir sonucu olarak Ayasofya'-

nın mâbet halinden müze haline çevrildiğini ve bu halin müslümanları müteessir ettiğini ve müslümanların öldükten sonra diriliş gibi âni bir hareket ve kalkış ile terkedilen ilâhî devir ve nizamları yeniden avdet ettireceklerini ve bunun pek yakın bir âtide vukubulacağını açıklamaktadır ki sanığın bu ifade tarzı ile lâikliğe aykırı olarak dinî inanç ve hissiyatı âlet etmek suretiyle propagandaya giriştiği şüpheszidir.

2. Makalenin mütalâasından da açıkça anlaşılacağı gibi sanık dinî inanç ve akideleri âlet ederek memlekette mevcut içtimaî ve hukukî nizamı kötülemekte ve bununla da iktifa etmiyerek bu nizamın eskiye avdet etmek suretiyle ortadan kaldırılacağını ve bu hareketin de uzak olmadığını anlatmak suretiyle maksadını açıklamaktadır. Makalenin son satırlarında vukubulacağı bahsedilen ikinci fetih, ba'sü-badelmevt olayları işte bu makalenin kaleme alınmasındaki ana fikir ve maksadı açıklamaktadır.

3. Sanık suç olan bu makalede heyecanlı ve dinî bir ifade tarzını tercih ederek Kur'an seslerinin din dirilmesi, müslümanların sindirilmesi, mâveradan gelen ezan seslerinin artık duyulmaz oluşu,Allah, Muhammed ve hulefay-i Raşidîn gibi din ulularının isimlerinin mâbedden yerlere indirilmesi gibi hakikatte gayrimevcut olan olayları ileri sürerek ana fikrini desteklemeye sây eylemekte ve Ayasofya'nın müze haline getirilmesinin memleketteki ilâhî nizam ve ilâhî devrin ve daha açık tâbiri ile dinî hukukun terkedilmesinin doğurduğu kötü neticelerden biri olduğunu açıklamak istedikten sonra Fâtih devrindeki içtimaî ve hukukî nizamın avdetinin uzak olmadığı fikri ile makaledeki esaslı maksadını tamamen meydana koymuş bulunmaktadır.

4. Gerçi iddianame sanığın bu yazı ile millî menfaatlere zarar verecek faaliyette bulunduğundan ba-

hisle tanzim edilmiş bulunmakta ise de biz de bilirkişinin bu hususa ait beyanlarını oluşa uygun gördüğümüzden olayda 161 inci maddeye muhalefet suçunun unsurlarını gayrimevcut telâkki ediyoruz. Ancak mahkemenin hâdiseyi bilirkişiye tetkik ettirdiği sırada sadece 161 inci maddedeki suç unsurları bakımından bilirkişiyi vazifelendirdiği gözönünde tutularak makamımızca olayın 163/4 üncü maddesine tevafuk eylediği hakkında iddia sebkeyleyince makalede bu bakımdan da suç unsurları mevcut olup, olmadığı, sanığın makaleyi yazmakla neyi kasdeylediği, bu makaledeki ana fikirle, bu ana fikri destekliyen yardımcı ve tâli fikirlerin nelerden ibaret buulnduğunun bilirkişiye tevcih edilecek suallerle ve yaptırılacak tetkikat ile meydana çıkarılması icabederken mahkemenin mütalaamız üzerinde asla tevakkuf etmiyerek ve yukarıda zikrettiğimiz tetkikatı dahi yaptırmıyarak eksik incelemeğe istinaden beraet kararı vermesi yerinde değildir.

5. Yukarıdanberi açıklanan makale mevzuu üzerinde asla durulmıyarak ve dördüncü fıkrada zikrettiğimiz ilmî ve hukukî tetkikat dahi ikmal edilmiyerek verilen beraet kararında şu noktadan dahi isabet mütalâa edilemez ki; sanığın makaleyi Ayasofya'nın müze haline ifrağından duyduğu teessürle yazdığı kabul edilmektedir. Halbuki bu olay sanığın daha çocuk denecek bir yaşta bulunduğu sırada vukubulmuştur. Bu kadar eski bir olayın aradan 20 yıl geçtikten sonra sanığın ruhunda heyecan tevlit ettiğinin kabulü hakikate tevafuk etmez. Belki sanığın neşretmekte bulunduğu derginin içtimaî ve siyasî karakteri göz önünde tutulmak suretiyle makalenin değerlendirilmesi ve sanığın maksadının meydana çıkarılması icabeder. Malûmdur ki sanık, dergisi ile memleketteki içtimaî ve hukukî nizamı değiştirmek ve daha ziyade dinî esas ve inançlara uygun bir rejimin propagandasını yapagel-

mekte olduğundan hakkında müteaddit takipler yapılmış bulunmaktadır. Bu hali ile sanığın şahsiyetini dahi gözönünde tutarak takip etmekte bulunduğu gaye üzerinde durulmak ve bu suretle sanığın maksadına nüfuz edilmek yollarının tamamiyle ihmal edilmiş olması adaleti rencide edici bir noksanlık olarak müşahede edilmiş bulunmaktadır.

Arzettiğimiz sebepler dolayısiyle tetkik buyurularak hükmün bozulması arz ve istida olunur. 7.8.953 Ankara C.M.U. Hakkı EGESELİ»

C. Başmüddeiumumiliğinin tebliğnamesi :

Ankara C. Müddeiumumiliğinin bu şekildeki temyizi üzerine dosya Temyiz Mahkemesi Cumhuriyet Başmüddeiumumiliğini gönderilmiştir. Başmüddeiumumilikçe yapılan inceleme sonunda mahkemece verilen beraet kararı usul ve kanuna uygun görmüş ve mahallî müddeiumumiliğin bozma isteğinin reddiyle mümeyyezünbih kararın tasdiki talebi ile, dosya Temyiz Mahkemesi Birinci Ceza Dairesine tevdi olunmuştur.

Temyiz Birinci Ceza Dairesinin onama ilâmı :

Birinci Ceza Dairesinin 953/3141 esas numarasına kaydedilen dosya, mezkûr dairece tetkik olunmuş ve 14.10.1953 tarihinde 3141 Esas, 2768 Karar, 8/338 Tebliğ sayılı ilâmiyle tasdik olunmuştur. İlâm aynen şudur :

«Hukuk-u âmme dâvasının mevzuu olan Serdengeçti mecmuasının 17 sayılı nüshasında münteşir (Ayasofya) başlıklı yazıda millî menfaatlere zarar verici ve lâikliğe aykırı propaganda mahiyeti görülmediği, ancak Ayasofya'nın cami olmaktan çıkarılarak müze haline ifrağ edilmesi üzerine, duyulan heyecan ve tahassüslerin, romantik ve estetik üslûpla ifade edilmesinden ibaret bulunduğu karar yerinde tavzih ve teşrih

ve ehlivukuf mütalâasına da istinat olunarak maznun Osman Yüksel hakkında beraet hükmü tesis edilmiş olmasına göre C. Müddeiumumisinin varid bulunmıyan temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun olan hükmün tebliğnamede istenildiği gibi tasdikine ittifakla karar» verilmiş (63) ve dosya böylece mahallî mahkemesine iade olunmuş ve beraet kararı kesinleştiği cihetle 12.11.1953 tarihinde hıfza kaldırılmıştır (64).

Buraya kadar yazdıklarımızla, dâvayı dosyalarındaki vesikalara uygun olarak aksettirmiş bulunuyor ve hâfızlarımızda «Ayasofya dâvası» diye kalacak olan bu dâvayı hâdiseler üzerinde incelemeler yapacak bulunan zevat için bir malzeme olmak üzere adalet tarihine tevdi ediyoruz. **M. E. A.**

---

(63) Temyiz ilâmlarının dosyadaki suretlerinde, karar iştirâk eden reis ve âzaların isimleri yazılmak usul ittihaz edilmemiş bulunduğu cihetle işbu onama ilâmında imzaları bulunan zevatı kesin olarak bildiremiyoruz. Ancak Temyiz Birinci Ceza Dairesi sayın Vehbi Egebaş'ın riyasetinde âzalar sayın İlhan Dizdar, sayın Ferruh Adalı, sayın Hakkı Ketenoğlu, sayın Reşat Bayramoğlu ve sayın A. Fazlı Öztan'dan müteşekkil olduğuna ve A. Fazlı Öztan'ın mümeyyezünbih kararda imzası bulunduğuna göre, temyiz tetkikatının diğer zevat tarafından yapılmış olması lâzımgelmektedir.

(64) Serdengeçi mecmuasında çıkan bu yazıdan dolayı Osman Yüksel aleyhinde dâva açıldığı zaman, bazı gazeteler haberi büyük puntolarla vermişler ve tahkikat devam ettiği müddetçe, zaman zaman maznun aleyhinde neşriyat yapmışlardır. Şayanı dikkattir ki, «Ayasofya'nın cami olmasını istiyenlerin muhakemesi» başlığı altında maznunlar aleyhinde sürekli neşriyat yapan bu gazeteler, muhabirlerine duruşma sa-

fahatını takibettikleri halde, mahkemedeki müfaalardan kısa da olsa bahsetmedikten başka, mahkemenin beraet kararını, bu kararın Temyiz Mahkemesince tasdik edilmiş olduğu hususların da umumî efkâra duyurmamışlardır. Şu hal, okuyucular üzerinde teessür yaratan haberleri yaymakta birbirleriyle yarış edercesine neşriyat yapan bazı gatezelerin, herkeste itimat ve inşirah yaratacak adalet tecellilerini dahi duyurmaktan kaçınacak derecede bitaraf olmadıklarını ve memlekette halli lâzım bir matbuat dâvası bulunduğunu göstermesi itibariyle ciddiyetle teemmüle şayan bir hâdisedir.

AYASOFYA

Ey islâmın nûru, Türklüğün gururu Ayasofya!. Şerefelerinde fethin, Fatihin şerefi ışıl ışıl yanan muhteşem mâbet !...

Neden böyle bomboş, neden böyle bir hoşsun?!.. Hani minarelerinden göklere yükselen, tâ mâveradan gelen ezanlar?!.. Hani o ilâhî devir, ilâhi nizamlar ?!.

Ayasofya ses vermiyor, Ayasofya bomboş, Ayasofya bir hoş!..

Hani nerde, şu muhteşem minberde, binlerce erin, binlerce gazinin baş koyduğu şu temiz yerde, şimdi hangi kirli ayaklar dolaşıyor!. Ayasofya seni bu hale koyan kim; seni çırılçıplak soyan kim?

Hani kubbelerden gönüllere, gönüllerden kubbelere gürül gürül akan, sineler yakan Kur'an sesleri...

Kur'an sesleri dindirilmiş, Müslümanlar sindirilmiş, Allah, Muhammed hülâfa-i raşidîn, bu din ulularının isimleri kubbelerden yerlere indirilmiş !.

Fethin, Fatihin mabedinden kitabı mübini, bu ulu dini, kaldıran kim? Dinimize imanımıza saldıran kim?!.

Asırlık surların arkasından köhne Bizansı hortlatmak istiyen eller kimin eli, bunu söyliyenler kimin dili, Ayafosyayı puthane yapan hangi delidir?!.

Elleri kurusun, dilleri kurusun... Ayasofya, Ayasofya seni bu hale koyan kim ?. Seni çırılçıplak soyan kim?.

Ayasofya! Ey muhteşem mabet !. Merak etme, Fatihin torunları yakında bütün putları devirip seni camiye çevirecekler. Gözyaşlarıyla abdest alarak secdelere kapanacaklar... Tehlil ve tekbir sadaları boş kubbelerini yeniden dolduracak.. İkinci bir fetih olacak.. Ozanlar bunun destanını, ezanlar bunun ilânını yapacaklar.. Sessiz ve öksüz minarelerinden yükselen tekbir sesleri fezaları inletecek.. Şerefelerin yine Allahın ve onun sevgili Peygamberi Hz. Muhammedin şerefine ışıl ışıl yanacak... Bütün dünya Fatih dirildi sanacak.. Bu olacak Ayasofya, bu olacak!.. İkinci bir fetih, yeni bir basübadelmevt... Bu muhakkak.. Bu günler yakın, belki yarın, belki yarından da yakındır...

Serdengeçti Osman Yüksel

---

aya konu olan metnin *Serdengeçti* mecmuasında yayınlanan hali